

MAC EDUCACIÓ

Gallicantí

Del burg al monestir,
los afanys de Pere Romaní

**CONTINGUTS
PER EL PROFESSOR**

Aquest material s'ha elaborat en el marc
del grup de treball **MAC-Girona:**
el monestir de Sant Pere de Galligants
del Pla de Formació de la zona del
Gironès.

L'ACTIVITAT

El conte d'en Pere Romaní

Havien pujat Galligants amunt.

Ell i la mare.

La mare recollia herbes i branquetes amb molta cura. Les anava guardant en saquets que es penjava del cinyell vell i atrotinat que portava lligat a la cintura.

Ell no tenia cap feina a fer. Simplement acompanyava la mare. Això li encantava. Podia empaitar granotes o buscar quelcom comestible entre la bardissa.

Sí, no tenia cap feina a fer, però això s'acabava. Ja tenia cinc anys. No es pot estar desvagat als cinc anys, a no ser que siguis fill d'algun gran senyor. No era el cas. I a sobre era orfe de pare. Amb la mare anaven pel burg, passant per cada gremi, per cada confraria, per cada obrador, per cada casa, preguntant tothom, també els que treballaven a la intempèrie, a veure si necessitaven un ajudant, un aprenent.

Pensava que per sort encara no l'havien volgut. I no se sentia massa bé de pensar-ho, perquè sabia que era imprescindible que trobés feina, que pogués portar alguna cosa a casa, encara que només fos ell mateix però amb l'estómac ple, sense que la mare hagués d'aconseguir menjar per als dos.

Per la vall per on havien pujat ell i la mare, també en va pujar una altra cosa: el so de les campanes. Les campanes del monestir que portava el mateix nom que ell i el del riu. Sant Pere de Galligants. Era el toc de vespres. Una altra pregària dels monjos. El Sol es pondria aviat. Hora de recollir.

Va seure en un marge elevat, des del qual divisava el rierol i la mare que encara continuava buscant pels marges. Allà, riu amunt, l'aigua era neta, era petita, com

ell, va pensar. En quant l'aigua es feia una mica gran quedava bruta i pudent, de la feina dels blanquers, de la brutícia de la gent del burg. Allò li passava a l'aigua. Allò li passaria a ell.

Havien arribat al burg quan ell era un nadó, pel que sabia. El pare va emmalaltir de seguida. La mare era remeiera i el va cuidar. Però no n'hi va haver prou. No tenien diners ni res de valor per pagar els metges, ni les medicines ni les menges que haurien prescrit. Gairebé no recordava la cara del pare. Cada dia n'oblidava un tros. Aviat ja no li'n quedaria res.

–Fas la mateixa cara d'embadalit que ton pare.

Va tenir un sobresalt. La mare era davant seu i se'l mirava de fit a fit amb un somriure obert. Li va agradar. No somreia gaire, la mare. Va respondre el primer que se li va acudir.

–Mare, al burg em diuen Romaní...

–Va, tornem a casa, que he de triar tot això –posant la mà al cinturó, ple de saquets, i començant a anar camí avall.

–Mare, ¿jo em dic Romaní? ¿El pare es deia Romaní?

–No, Pere. Però la gent sempre troba maneres d'anomenar els que no tenen nom. Mira, romaní no és mal nom. Has tingut sort.

–¿Però com és que em diuen Romaní?

–Segurament perquè sempre en recullo els brots i les fulles. És una planta amb moltes virtuts. És com una rosa marina. Això precisament és el que vol dir, el seu nom. I és una planta molt resistent. Tant de bo se t'encomani. Aguanta les gelades i les secades. I de les seves flors les abelles fan una mel flairosa i remeiera.

En Pere anava escoltant la mare i movia el cap com si sospesés les seves raons. Però el cap se li va girar sobtadament. Havia detectat un moviment entre l'herbei.

La mare seguia caminant i parlant, sense adonar-se'n. Ell, instintivament, va moure la mà cap als calçons. El cordill que els aguantava també aguantava la fona.

No sabríem dir d'on va treure la pedra. Però al cap d'uns segons la llebre jeia sobre l'herba amb un fil de sang entre l'ull i l'orella. La mare s'havia girat en sentir el cop de la pedra contra els ossos de la bestiola.

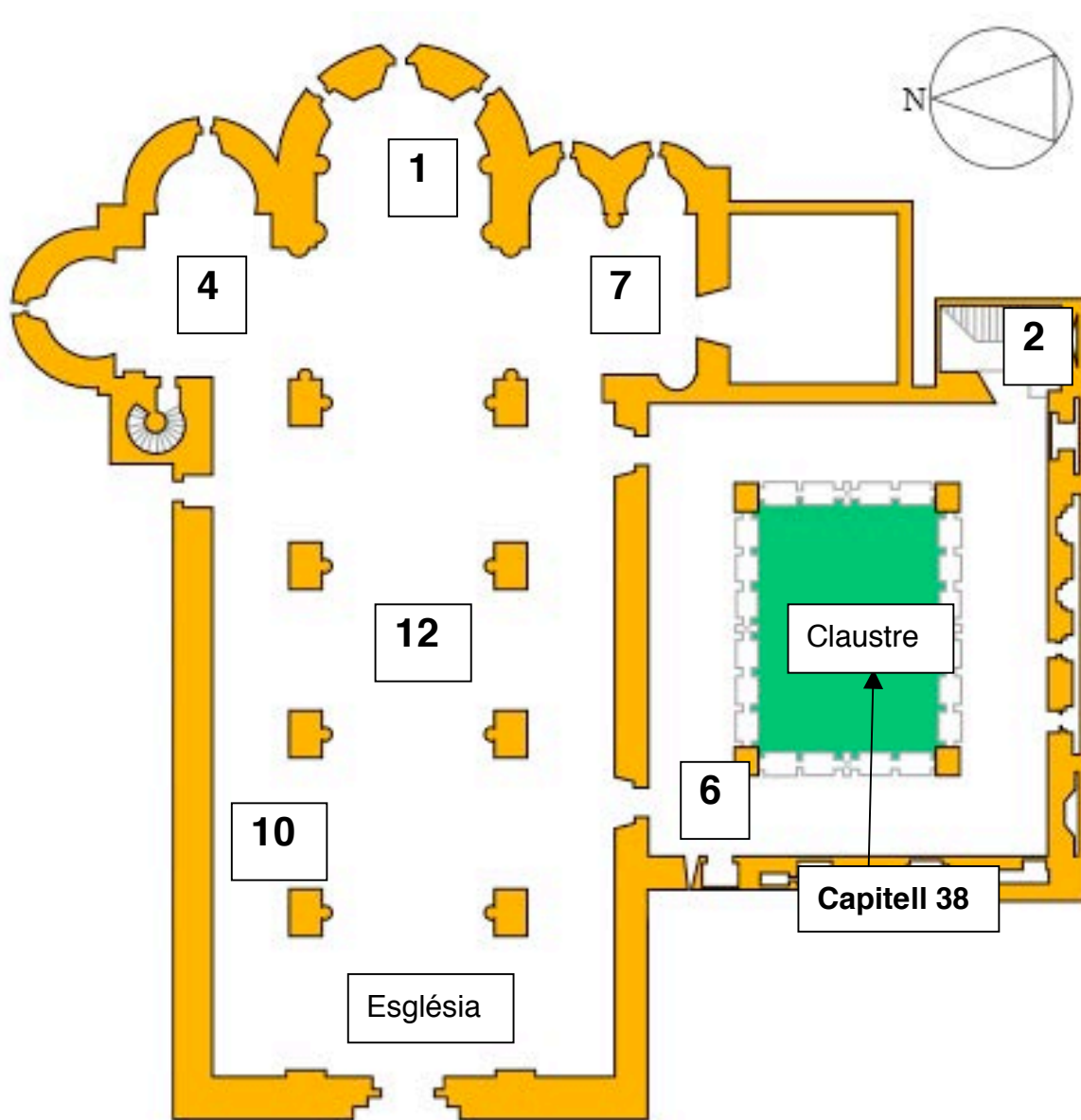
–Vaja, Pere. Avui el brou del sopar tindrà una mica més de tall. –En Pere va notar tot l'orgull de mare que hi havia en el seu to.

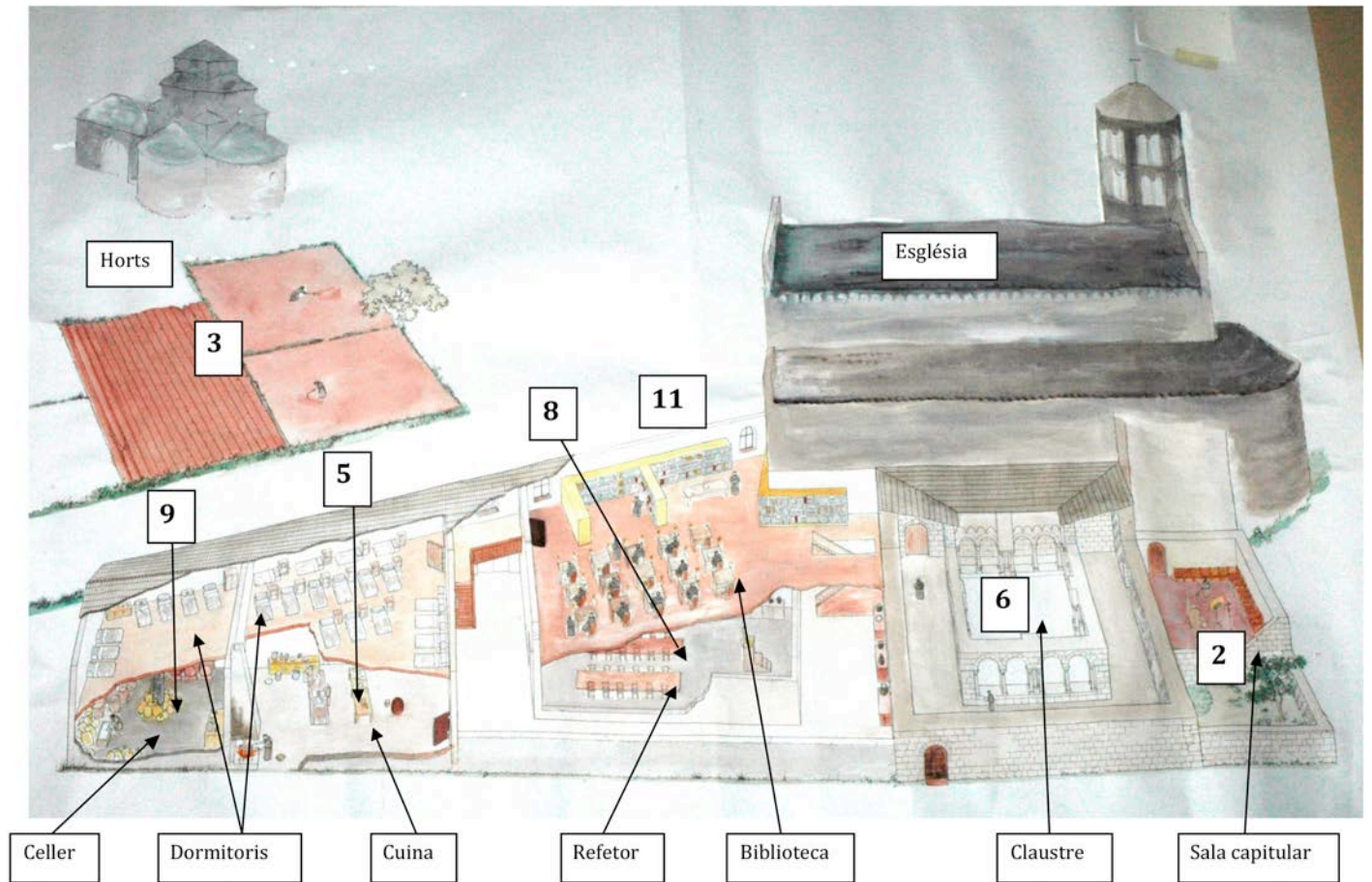

El Monestir

L'església i la restitució del monestir tal com devia ser el segle XII on hi trobareu el número de les parades.

(fixeu-vos que, actualment, alguns llocs i edificis han canviat o han estat substituïts i, per tant, cal que us situeu en el lloc on eren abans per trobar la tarja corresponent)

A cada espai escriu primer la pregunta i tot seguit la resposta corresponent, com a mínim, una frase completa

Parada 1 (Església: al presbiteri)

Preguntes i respostes

1	El mestre de novicis: La meua tasca és ocupar-me de la formació espiritual dels aspirants a formar part de l'ordre. Tinc en compte les seves capacitats i limitacions, els seus defectes i les seves virtuts. Els ensenyo a participar i a viure en comunitat: l'oració, l'estudi, el treball i l'acceptació de les responsabilitats. Els dono comprensió, acceptació, confiança i estímulo.
2	El novici és la persona que entra en un convent o monestir i es prepara per a professar els vots.
3	L'hora prima és la primera hora després de la sortida del Sol.

Parada 2 (La sala capitular)

Preguntes i respostes

1	No. Només podien ser abat els membres de classes socials privilegiades
a	Els membres de la comunitat l'escullen per votació.
b	El càrrec d'abat és de molta responsabilitat perquè sóc el representant de Déu dins el monestir i considerat el pare o guia espiritual dels meus germans els monjos. Presideixo la comunitat i dirigeixo els assumptes del monestir amb el consell dels més ancians; també tinc la responsabilitat de nomenar tots els altres càrrecs i presidir els oficis divins.
2	Podia ser-ho qualsevol monjo, però per ser nomenat calia que tingués 10 anys d'estudis o bé 18 anys d'hàbit.
a	El càrrec era triat per l'abat i estava just per sota d'ell.
b	Col·laboro estretament amb l'abat en el govern de la comunitat. El substitueixo quan aquest s'absenta i també en cas de la seva mort. Organitzo i superviso el treball dels altres monjos i, si és necessari, puc castigar-los quan han comès alguna infracció.

Parada 3 (Els horts)

Preguntes i respostes

1	La tasca d'infermer implica ocupar-me dels monjos malats o ancians proporcionant-los tot el que necessiten. Em faig càrrec també de les seves habitacions, normalment ubicades en l'edifici de la infermeria, de preparar-los el llit, de tenir a punt la seva roba i controlar la seva higiene. Finalment, i molt important, sóc el responsable del jardí on conreo les plantes medicinals per guarir els malats.
2	El càrrec de majordom comporta la responsabilitat de la gestió i el control dels assumptes econòmics, així com de tots els béns del monestir (tot el que entra per donació o per compra). El que faig queda registrat en els llibres de comptes, essent el prior el responsable de donar el vist-i-plau definitiu a la meva gestió. Així mateix, m'encarrego de proveir tot el necessari per a la resta d'oficis del monestir i de renovar el vestuari de la comunitat cada primavera.
3	El càrrec de cambrer o tresorer consisteix en proveir tot el que està relacionat amb el vestuari dels monjos, al parament del monestir i altres coses semblants. En ocasions represento el monestir, sovint juntament al cellerer, en afers exteriors d'ordre temporal, com ara nous establiments, plets...Disposo d'una renda fixa per a sufragar totes aquestes despeses.

Parada 4 (El claustre)

Preguntes i respostes

1	En el claustre hi ha 20 arcs i 60 columnes.
2	En el capitell 38 hi ha representades escenes de l'Evangeli. Concretament, l'Anunciació de l'àngel a la Mare de Déu, el naixement de Jesús i l'adoració dels tres Reis.

Parada 5 (Església: a l'àbsis nord)

Preguntes i respostes

1	El càrrec de degà només s'exerceix quan la nostra comunitat de monjos és força nombrosa i normalment és per qüestions administratives. Sóc escollit pels meus mèrits i per la saviesa que demostro en la doctrina. M'encarrego d'organitzar un grup de 10 monjos fent-me responsable de supervisar tots els seus afers. També vigilo l'assistència dels monjos als oficis religiosos.
2	El càrrec de sagristà obliga a mantenir en perfectes condicions l'església, el lloc més sagrat del monestir. obro i tanco les seves portes, encenc les làmpades, il·lumino el recinte, i observo l'ordre; però també sóc el responsable dels objectes litúrgics de gran valor: creus, reliquiaries, ostiaries, calzes, imatges religioses, robes, vestits de la Verge... Ah! I toco les campanes per cridar els monjos a assistir a l'Ofici Diví.
3	A l'interior del monestir hi havia càrrecs i tasques diferents que es repartien entre els monjos. Alguns dels càrrecs només els podien tenir els que provenien de determinades classes socials.
4	En el centre del frontal hi ha representat St. Pere amb les claus del cel.

Parada 6 (La cuina)

Preguntes i respostes

1	La meva tasca, com a refetorer, és supervisar el refetor o menjador, perquè funcioni perfectament. M'ajuden uns altres monjos, que es van alternant cada setmana.
2	La tasca d'almoïner és repartir menjar entre els pobres, visito els malats –no en el cas de les dones– i ofereixo aixopluc als viatgers més pobres. Sóc l'encarregat de la caritat que fa el monestir. L'almoïner i l'hostaler som els únics monjos que ens relacionem amb la gent de fora del monestir.

Parada 7 (El refetor)

Preguntes i respostes

1	La meva tasca com a setmaner és encarregar-me de parar i desparar les taules del refetor, de repartir els plats i, si cal, d'escombrar el menjador. També rento els eixugamans i tovallons de la comunitat. És meva, també, la responsabilitat de rentar els peus dels monjos quan entren i surten del refetor.
2	El lector durant els àpats llegia passatges de la Bíblia o de vides de sants o algun capítol de la Regla de St. Benet

Parada 8 (El celler)

Preguntes i respostes

1	Tinc la tasca de cellerer i he de controlar tot el que produeixen les terres del monestir, a més de tenir a punt la cuina i el rebost. De vegades tinc un ajudant, el dispenser menor, que s'ocupa del graner i de repartir el menjar, el vi i l'aigua als monjos de la nostra comunitat.
2	Com a hostaler, la meva tasca és acollir els viatgers o els pelegrins més rics, això és, els que van a cavall. Tinc al meu càrrec un noi que s'ocupa d'atendre i netejar les cavalcadures, així com de totes les latrines del monestir. Als hostes de rang noble i als pelegrins els procuro llit i un bon àpat. Per dur a terme aquestes darreres tasques dispo de alguns assalariats.
3	El delme era un impost que es cobrava per mantenir el monestir a tots els seus vassalls cristians, equivalent al 10% de les rendes, bé en espècies bé en diner

Parada 9 (La biblioteca-scriptorium)

Preguntes i respostes

1	Tinc la tasca de bibliotecari i, per tant, he d'encarregar-me de la biblioteca i de la secretaria del monestir. Només permeto l'accés a les obres als copistes i traductors, però en cap moment en fomento el seu ús per a la lectura ni per a l'enriquiment personal dels monjos, perquè estariem pecant de supèrbia i orgull. Vigilo que ningú tingui accés als llibres prohibits.
----------	--

2	També traduïen algunes obres del grec i de l'àrab al llatí. Al concloure l'obra, de vegades, afegeixo al títol, el seu nom, la petició de perdó pels errors en la transcripció i, una maledicció pel qui intentés robar el còdex o el manuscrit.
3	Tal com s'ha explicat el Bibliotecari havia de tenir cura que els llibres no estiguessin a l'abast de tothom, per tant era un privilegi poder veure els dibuixos
4	Els monjos especialitzats en fer els dibuixos i les decoracions eren els Il·luminadors

Parada 10 (Església: a una de les naus laterals)

Preguntes i respostes

1	Aquesta església té 3 naus
2	Si l'hora sexta correspon al migdia (12:00), l'hora nona serien més o menys les 15:00 (cal recordar que les hores a l'hivern eren més curtes i a l'estiu més llargues, en funció de la durada del dia)
3	Pregaven i treballaven, tal com indica la regla

Una jornada al monestir

Tot seguit trobareu un resum de la distribució horària i de les pregàries que es feien als monestirs de l'edat mitjana al llarg del dia i la nit i el significat que tenien, basat en el llibre *Les heures bénédictines* d'Edouard Schneider. Som conscients que són difícils d'explicar sense un mínim de coneixements de religió, sobretot del Nou Testament.

St Benet va fer una distribució horària basant-se en la natura, concretament en la sortida i la posta del Sol. Tal com feien els romans va dividir el dia i la nit en 12 hores cadascun, considerant el dia des de la sortida fins a la posta del Sol i la nit des de la posta fins la sortida de l'astre. Com que la durada del dia anava variant, la llargada de les hores també variava al llarg de l'any, essent més llargues a l'estiu i més curtes a l'hivern. A la nit passava just al revés. El sant va fixar el període d'hivern entre el primer de novembre i el començament de la Quaresma, que varia cada any en funció de la Pasqua, que ha de coincidir amb el diumenge més proper a la primera lluna plena després de l'equinocci de primavera. El període d'estiu anava de Pasqua fins al 13 de setembre, per tant, quedaven sempre uns 48 dies entre els dos períodes que cal suposar que eren dies de penitència com la mateixa Quaresma.

Per altra banda, segons la regla, els monjos havien de dormir, com a mínim, una mica més de la meitat de la nit, de manera que la pregària de Matines es feia a la vuitena hora que, en el període d'hivern, s'esqueia més o menys cap a quarts de dues de la matinada. És el record i herència de les vetlles primitives que feien els primers cristians a l'època romana i continuades més tard al mateix Jerusalem, com testimonia la monja Egèria a les darreries del segle IV.

Amb les primeres llums de l'alba els monjos es tornaven a reunir a l'església per entonar l'anomenat Laudes. Juntament amb Matines i Vespres, són les hores més solemnes. Entre Matines i Laudes hi havia llargues hores, sobretot a l'hivern, que calia omplir per evitar la temptació de tornar a dormir: els novicis anaven a la sala capitular per aprendre els salms

que caldria recitar de memòria, mentre que la resta de monjos se solien dedicar passejar pel claustre per meditar sobre les Escriptures o vides de sants o a fer treballs més manuals, com ara el manteniment de les llànties.

Actualment, a la majoria de monestirs, Laudes segueix immediatament a Matines.

A la sortida del Sol, l'hora prima, la pregària del dia naixent, l'hora en què Jesús va ser bufetejat a casa de Caifàs i portat davant de Pilat, l'hora en què les santes dones varen anar a fins el sepulcre de Jesús i el varen trobar buit.

L'hora terça, juntament amb la sexta i la nona, són les anomenades hores menors.

La terça correspon a l'hora en què Jesús va ser condemnat a mort. Tot seguit es feia la missa conventual seguida de l'ofici de sexta, l'hora en què Jesús va ser clavat a la creu.

L'hora nona, la darrera de les hores menors, l'hora en què Jesús expirà a la creu, després de perdonar els seus botxins. Una estona més de treball fins que el Sol se'n va a la posta i cal començar a encendre les llànties i els ciris: és la lucernarium dels antics, l'hora en que els hebreus oferien el sacrifici del vespre a Déu, l'hora en què Jesús va consumir el sacrifici de l'Amor, instituint el sagrament de l'Eucaristia durant el seu darrer sopar amb els deixebles, la nit de Pasqua. És la darrera hora solemne: la de Vespres, que guarda un total paral·lelisme amb la de Laudes.

Completes, abans d'anar a dormir, amb una sola llàntia encesa a sobre de l'altar: l'hora en que Jesús va ser dipositat a l'interior del sepulcre.

Utilitzant la graella horària, fes l'agenda diària d'un monjo amb el teu càrrec

Vuitens hora de nit	Matines a l'església. Després passeig amb meditació, treball o aprendre salms
Duodècima hora de nit	Laudes a l'església
Prima	Pregària d'hora Prima a l'església i reunió del Capítol a la Sala Capitular
Secunda	Hora de treball
Terça	Treball i Pregària d'hora terça a l'església
Quarta	Missa conventual
Cinquena	Missa conventual
Sexta	Pregària de migdia a l'església i treball

Setena	Dinar al refetor i repòs al claustre
Vuitena	Hora de treball
Nona	Treball i pregària d'hora nona a l'església
Dècima	Vespres a l'església. Meditació
Undècima	Beguda i col·lació al refetor, abans no sigui fosc
Duodècima	Completes a l'església. Anar a dormir

Conclusions generals del teu itinerari per a la posada en comú

Posada en comú amb els altres blocs temàtics

BOTÀNICA

OFICIS

URBANISME

Càrrecs i oficis:

1. ABAT

El meu càrrec és de molta responsabilitat perquè sóc el representant de Déu dins el monestir i considerat el pare o guia espiritual dels meus germans els monjos. Presideixo la comunitat i dirigeixo els assumptes del monestir amb el consell dels més ancians; també me n'ocupo de nomenar tots els altres càrrecs i de presidir els Oficis Divins.

Els membres de la meua comunitat m'han triat per votació. Porto unes insígnies que m'identifiquen com a cap: una creu pectoral, un bàcul, una mitra i un anell.

2. PRIOR

El meu càrrec es tria per l'abat i estic just per sota d'ell. Per ser nomenat necessito 10 anys d'estudis o bé 18 anys d'hàbit. Col·laboro estretament amb ell en el govern de la comunitat. El substitueixo quan aquest s'absenta i també en cas de la seva mort.

Organitzo i superviso el treball dels altres monjos i, si és necessari, puc castigar-los quan han comès alguna infracció.

3. MAJORDOM

El meu càrrec comporta molta responsabilitat perquè estic sota les ordres directes de l'abat, fent tot allò que ell m'encarregui. Superviso i administro molt curosament tots els béns i objectes sagrats del monestir.

De fet, he de ser com un pare per a la comunitat i he de vetllar pels malats, pels infants, pels hostes i pels pobres, així com de procurar als germans la ració establerta sense retard.

4. DEGÀ

El meu càrrec només s'exerceix quan la nostra comunitat de monjos és força nombrosa i normalment és per qüestions administratives. Sóc escollit pels meus mèrits i per la saviesa que demostro en la doctrina.

M'encarrego d'organitzar un grup de 10 monjos fent-me responsable de supervisar tots els seus afers. També vigilo l'assistència dels monjos als oficis religiosos.

5. CAMBRER O TRESORER

El meu càrrec consisteix en portar la gestió i el control dels assumptes econòmics, així com de tots els béns del monestir (tot el que entra per donació o per compra). El que faig queda registrat en els llibres de comptes, i el prior dóna el vist-i-plau definitiu a la meua gestió.

M'encarrego de proveir tot el necessari per a la resta d'oficis del monestir i de renovar el vestuari de la comunitat cada primavera. Disposo d'una renda fixa per sufragar totes aquestes despeses.

6. SAGRISTÀ

Tinc el càrrec de mantenir en perfectes condicions l'església, el lloc més sagrat del monestir. Obro i tanco les seves portes, encenc les làmpades, il·lumino el recinte, i observo l'ordre; però també sóc el responsable dels objectes litúrgics de gran valor: creus, reliquiaries, ostiaries, calzes, imatges religioses, robes, vestits de la Verge...

Ah! I toco les campanes per cridar els monjos a assistir a l'Ofici Diví.

7. BIBLIOTECARI

Tinc la tasca d'encarregar-me de la biblioteca i de la secretaria del monestir. Només permeto l'accés a les obres als copistes i traductors, però en cap moment en fomento el seu ús per a la lectura ni per a l'enriquiment personal dels monjos, perquè estariem pecant de supèrbia i orgull. Vigilo que ningú tingui accés als llibres prohibits.

8. COPISTA

La meva tasca fa que treballi a l'*Scriptorium* assegut i amb una taula. Copio i tradueixo obres dels grans escriptors clàssics, la Bíblia, tractats àrabs sobre medicina, entre altres... Utilitzo pergamins, principalment de **vitel·la** en manuscrits valuosos. Primerament realitzo el ratllat horitzontal i del marge, traçant unes línies verticals per delimitar les columnes. Al concloure l'obra, de vegades, hi afegeixo el títol, el meu nom, la petició de perdó pels errors en la transcripció i, una maledicció pel qui intenti robar el còdex o el manuscrit.

9. IL·LUMINADOR

La meva tasca és decorar els manuscrits en pergamí, amorosament escrits a mà, amb caplletres ornamentades, sanefes i miniatures. Els materials nobles que utilitzo per decorar-los són l'or i la plata, entre d'altres colors. A l'igual que el meu germà copista, també treballa a l'*Scriptorium*.

10. CELLERER

Tinc la tasca de controlar tot el que produeixen les terres del monestir, a més de tenir a punt la cuina i el rebost. De vegades tinc un ajudant, el **dispenser menor**, que s'ocupa del graner i de repartir el menjar, el vi i l'aigua als monjos de la nostra comunitat.

11. REFETORER I SETMANER

La meva tasca, com a refetorer, és supervisar el **refetor o menjador**, perquè funcioni perfectament. M'ajuden uns altres monjos, que es van alternant cada setmana.

La meva tasca com a setmaner és encarregar-me de parar i desparar les taules del refetor, de repartir els plats i, si cal, d'escombrar el menjador. També rento els eixugamans i tovallons de la comunitat. És meva, també, la responsabilitat de rentar els peus dels monjos que entren i surten del refetor.

12. RACIONER

La meva tasca com a **racioner** és la d'assegurar que el rebost estigui ple durant tot l'any. Que malgrat època de males collites, no falti mai un plat a la taula dels meus companys. Treballo molt amb l'ajuda del Cellerer, ja que he de fer previsió dels aliments que poden arribar a faltar per la comunitat, i procurar no malbaratar els sobrants.

13. LECTOR DEL REFETOR

Aquesta setmana em toca ser el lector al refectori. No tothom ho pot ser, ja que cal ser capaç d'embadalir l'auditori perquè, tot menjant, els monjos estiguin pendents del que es llegeix. Habitualment es repassen passatges de la Bíblia, de les vides dels sants o algun fragment de la Regla de Sant Benet.

14. INFERMER

Tinc la tasca d'ocupar-me dels monjos malats o ancians proporcionant-los tot el necessari. Em faig càrrec també de les seves habitacions, normalment ubicades en l'edifici de la infermeria, de preparar-los el llit, de tenir a punt seva roba i la seva higiene. Finalment, i molt important, sóc el responsable del jardí on conreo les plantes medicinals per guarir els malats.

15. HOSTALER

La meva tasca és acollir els viatgers o els pelegrins més rics, això és, els que van a cavall. Tinc al meu càrrec un noi que s'ocupa d'atendre i netejar les cavalcadures, així com de totes les latrines del monestir. Als hostes de rang noble i als pelegrins els procuro llit i un bon àpat. Per dur a terme aquestes darreres tasques dispo d'alguns assalariats.

16. ALMOINER

La meva tasca és repartir menjar entre els pobres, visito els malats –no en el cas de les dones– i ofereixo aixopluc als viatgers més pobres. Sóc l'encarregat de la caritat que fa el monestir. L'almoiner i l'hostaler som els únics monjos que ens relacionem amb la gent de fora del monestir.

17. MESTRE DE NOVICIS

La meva tasca és ocupar-me de la formació espiritual dels aspirants a formar part de l'ordre. Tinc en compte les seves capacitats i limitacions, els seus defectes i les seves virtuts. Els ensenyo a participar i a viure en comunitat: l'oració, l'estudi, el treball i l'acceptació de les responsabilitats. Els dono comprensió, acceptació, confiança i estímul.

18. MONJO OBRER

La meva tasca es centra en les obres que es realitzen al monestir. M'ocupo de l'arranjament i manteniment de les construccions del monestir: l'església, les dependències, els murs, els habitacles dels monjos. No em faig càrrec de les cases i locals construïts als afores de la clausura.

Continguts de les targes de cada parada de l'itinerari

Parada 1 (Església: al presbiteri)

Xsssstt!! Parleu baixet! Sinó el Mestre de Novicis us castigarà!

Ara és la vuitena hora de la nit, més o menys el que vosaltres diríeu quarts de dues de la matinada. Tot és fosc. Fa una fred que pela! Ens hem llevat, hem encès unes espelmes i hem baixat fins aquí a l'església per fer Matines, la primera pregària del dia.

Jo sóc en Pere Romaní, un novici. Treballo i estudio de valent perquè vull arribar a tenir un càrrec al monestir.

En acabar la pregària ens agradaria tornar al dormitori a dormir una estoneta més. Dormim tots junts, a la mateixa habitació, amb una màrrega de palla al costat de l'altra separades per cortinetes.

Però no, res de tornar a dormir! Els novicis anem a la Sala Capitular a aprendre els Salms que haurem de recitar de memòria i els monjos van a passejar pel claustre a meditar o fan el manteniment de les llànties.

Quan comenci a clarejar, tocaran les campanes i tornarem a l'església a fer la segona oració del dia que anomenen Laudes. I quan surti el Sol, la pregària de l'hora prima: l'alabança a Déu per donar-nos un nou dia!

I després, per acabar l'hora prima, cap a la Sala Capitular...

Preguntes

1. *Quines eren les funcions del Mestre de Novicis?*
2. *Què era un novici?*
3. *Què deu voler dir "hora prima"?*

Parada 2 (La sala capitular)

Xsssstt!!! Què hi feu aquí tanta colla? No digueu res! Hem d'anar en compte, els novicis mai podem anar en grups ni trobar-nos dos de nosaltres sols!

Ara arribaran tots els monjos, el Prior i l'Abat.

Això és la Sala Capitular i es diu així perquè quan hi està reunit tot el Capítol, és a dir, tota la comunitat presidida per l'Abat. Es reparteixen les feines que cal fer al monestir. Tot seguit, es llegeix un Capítol de la Regla de Sant Benet. Després, els monjos expliquen les faltes que han comès davant de tothom i se'ls aplica el càstig que mereixen.

Els que porten les barbes llargues són els conversos, els que viuen al monestir però no han professat els vots i són, per tant, laics. Els monjos són els que no porten barba.

Una vegada hàgim acabat aquí se comença l'hora del treball. Tal com deia el nostre pare St. Benet "el treball santifica l'ànima"!!

Si us espereu fins aleshores us ensenyaré els horts.

Preguntes

1. *Qualsevol monjo podia ser abat?*
 - a. *Qui l'escollia?*
 - b. *Quines eren les seves funcions?*

2. *Qualsevol monjo podia ser prior?*
 - a. *Qui l'escollia?*
 - b. *Quines eren les seves funcions?*

Parada 3 (Els horts)

Aquí teniu un dels orgulls del monestir. Ja veieu que hi ha moltes fruites, llegums, verdures i hortalisses que són, en bona part, la base de l'alimentació dels monjos i novicis. Quan fa bo treballem aquí, per mantenir-lo net d'herbes i ben regat. També, en aquell racó, on ara hi ha l'Infermer, hi ha un apartat on s'hi conreen les herbes medicinals que s'utilitzen per curar els malalts. Molta gent fa servir les plantes per curar-se però també per a altres qüestions que ara no explicarem i que fa que algú tingui molt mala fama (de bruixa, per exemple).

Ja cal que anem amb compte de no embrutar i trencar l'hàbit, que si no el Majordom ens donarà uns quants assots! Sempre diu que el Cambrer insisteix que només es pot canviar una vegada a l'any.

Ui! Ja toquen les campanes per a l'hora terça. Cal tornar a l'església! Anem cap al Claustre per trobar-nos amb tota la comunitat!

Preguntes

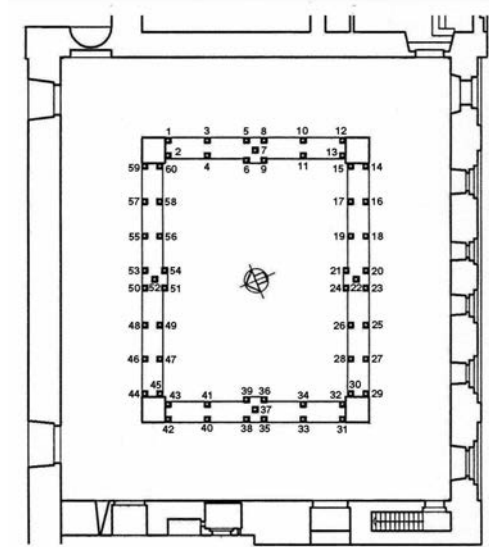
1. *Quines eren les funcions de l'Infermer?*
2. *Quines eren les funcions del Majordom?*
3. *Quines eren les funcions del Cambrer?*

Parada 4 (El claustre)

Aquest és el claustre amb un pati ple de plantes i una font o pou al mig. Lloc de silenci i de pau on els monjos i novicis podem passejar, llegir, reflexionar, reposar...

Fixeu-vos que l'única cosa que podem veure des d'aquí de l'exterior del monestir és el cel; així tots els nostres pensaments van dirigits sempre cap a Déu que és al cel.

També és el lloc on ens trobem sempre tots quan toquen les campanes per anar després, tots junts, en silenci, cap a l'església.

Preguntes

1. Compta quants arcs i quantes columnes hi ha en el claustre.
2. En un dels capitells hi ha representades escenes de l'Evangelí. Concretament, l'Anunciació de l'àngel a la Mare de Déu, el naixement de Jesús i l'adoració dels tres Reis. Podries dir a quin número de capitell correspon segons el plànol adjunt?

Parada 5 (Església: a l'absis nord)

Sort que no hem fet tard, sinó el Degà ens hauria clavat uns quants assots!

Després dels salms de l'hora terça comença la missa conventual, que s'acaba amb la pregària de l'hora sexta, la del migdia.

Heu vist quines pintures més fantàstiques decoren l'església? Com que la majoria del poble no sap llegir -i molts monjos tampoc- serveixen per explicar-nos la Bíblia i la vida de Jesús. En alguns capitells de l'església i del claustre també n'hi ha representacions. És un costum d'aquesta nostra època.

Aquells que estan al costat dret, que tenen coixins per agenollar-se són els fills de les famílies riques, que també dormen en màrtegues de llana i beuen vi del bo. No en veureu gaire d'aquests cavant a l'hort, no...

Mireu! Aquell que s'afanya a netejar aquell calze de plata és el Sagristà.

Xsssttt! Que ja ve!

Quan acabem us ensenyaré la cuina!

Preguntes

1. *Quines eren les funcions del Degà?*
2. *Quines eren les funcions del Sagristà?*
3. *tots els monjos eren iguals i feien les mateixes feines?*
4. *Què penses que hi ha representat al centre del frontal?*

Parada 6 (La cuina)

Aquest és el meu lloc preferit de tot el monestir. Sempre que puc m'apunto a ajudar a la cuina per si s'escapa algun rosegó de pa o em deixen tastar algun potatge abans de servir-lo. Ja veieu que hi ha una bona llar de foc per fer bullir l'olla i uns quants fogons. A l'hivern és on s'està més calentó...

Mireu! Aquell que ara entra és el Refetorer que ja comença a controlar que tot estigui a punt. I aquell altre que està omplint aquella olla d'escudella és l'Almoiner. Un altre dia el podem ajudar, si ens deixa: és la manera de veure alguna gent del carrer!

Sort que quan acabem ja anem cap al refetor a dinar!

Preguntes

1. *Quines eren les funcions del Refetorer?*
2. *Quines eren les funcions de l'Almoiner?*

Parada 7 (El refetor)

Renteu-vos bé les mans a la font! Cal tenir-les ben netes per poder entrar al refetor a dinar. Mireu, el Setmaner ja està a punt per rentar-nos els peus a tots quan entrem.

Avui deurem menjar el de sempre, un plat de llegums amb col o alguna cosa semblant, pa i un petricó de vi. Aquí la carn i el peix només l'ensumen els malalts i, la resta, molt de tant en tant, en festes molt assenyalades!

Quan siguem a dintre hem de seure cadascú al seu lloc, en total silenci per poder sentir al lector que està dalt de la trona.

Ui! Us he de deixar, que avui em toca llegir a mi!

Ens trobarem després al celler!

Preguntes

1. *Quines eren les funcions del Setmaner?*
2. *Què llegia el lector al refetor durant els àpats?*

Parada 8 (El celler)

Acabem de dinar i, és l'hora de l'esbarjo. És l'única estona del dia que podem parlar entre nosaltres.

Mentre la resta de la comunitat passen conversa al claustre, nosaltres visitem el celler. Aquí podeu veure on es guarda tot el menjar i el beure. Aquell que està comptant els sacs de gra que han portat avui els pagesos per pagar el Delme és el Cellerer.

Compte! deixem passar, que arriba l'Hostaler!

Altra vegada toquen les campanes! Afanyem-nos que hem de tornar a pregar a l'església.

Quan acabem torna a ser hora de treball i, com que ara plou i no es pot anar a l'hort, la major part dels monjos seran a la Biblioteca i l'*Scriptorium*.

Preguntes

1. *Quines eren les funcions del Cellerer?*
2. *Quines eren les funcions de l'Hostaler?*
3. *Què és això del Delme?*

Parada 9 (La biblioteca-scriptorium)

Un altre lloc on cal estar en silenci. Ja veieu que aquí a la biblioteca és on es guarden els llibres que han arribat al monestir donats per la gent rica. Aquí qui mana és el Bibliotecari. Aquí al costat, a l'*scriptorium*, podeu veure els Copistes que estan atrafegats fent còpies dels llibres. Aquesta és l'única manera que el coneixement, que hi ha escrit, pugui arribar a altres indrets. N'hi ha de precioses, amb uns dibuixos de colors que ja m'agradaria poder veure! Hi ha monjos especialitzats en fer els dibuixos i les decoracions. Reben un nom ben curiós...

Ja tornen a tocar les campanes! Aquesta ja és la penúltima pregària del dia.

Preguntes

1. *Quines eren les funcions del Bibliotecari?*
2. *Els Copistes, a més de copiar llibres, feien alguna cosa més?*
3. *Per què en Pere diu que li agradaria poder veure els dibuixos? És que els llibres de la biblioteca no estaven a l'abast de tots per poder-los consultar?*
4. *Com s'anomenen els que fan els dibuixos i les decoracions?*

Parada 10 (Església: a la nau central)

És la pregària de l'hora nona, la novena des que s'ha llevat el Sol.

En acabar, una estona més de treball, fins que el Sol se'n va cap a la posta i cal començar a encendre les llànties: és l'hora de Vespres.

Quan acabem aquesta estona de pregària i meditació anirem al refetor a beure i a fer la col·lació abans d'anar a dormir. La Regla de Sant Benet diu que ha de ser ben lleugera: avui hi deurà haver fruita, formatge, el que hagi quedat de la lliura de pa i la resta del vi, per escalfar, que no hi falti!

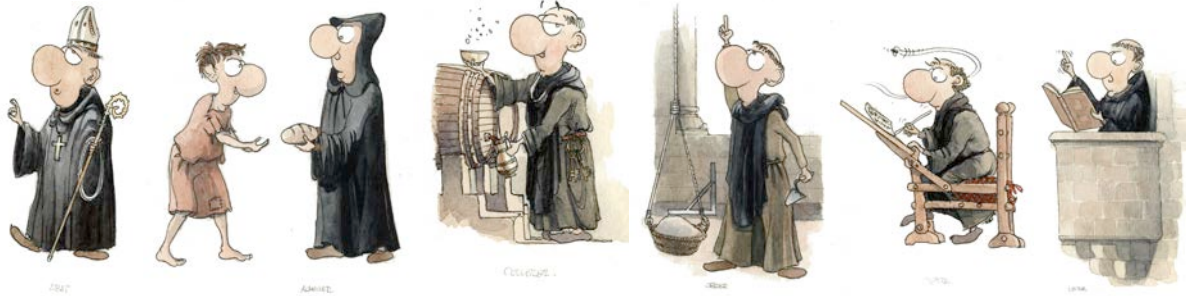
Oh! I avui estem de sort que no hi ha dejuni! Són molts els dies al cap l'any que en fem i en aquests dies no hi ha ni la col·lació! Hem d'anar a dormir "descalços i amb les tripes al ventre"!

Segons la Regla de St. Benet hem d'acabar l'àpat abans no sigui fosc i, tot seguit, tornar a l'església a fer la darrera pregària, que anomenem Completes. Tota l'església és a les fosques i només hi ha una llàntia encesa a sobre de l'altar. Ui! Fa mitja por...!!!

Després, cap a dormir, que ja ens ho mereixem. Jo jaestic rendit! I vosaltres?

Preguntes

1. *Quantes naus té aquesta església?*
2. *Si ara és l'hora nona, ¿quina hora seria per a nosaltres, més o menys?*
3. *Explica molt resumidament el que feien els monjos al cap del dia. Està d'acord amb la regla de St. Benet: "Ora et labora"?*

Dibuixos de Jordi Sagrera

OFICIS I GREMIS

Oficis medievals susceptibles de ser tractats durant el recorregut per al burg, disposats per ordre alfabètic:

- Barber
- Blanquer
- Camperol
- Carnisser
- Ferrer
- Flequer i Forner
- Fuster
- Jurista
- Llevadora
- Manobre i Tapiador
- Metge
- Monja i Monjo
- Notari
- Picapedrer
- Prostituta
- Relligador
- Remeiera
- Taverner
- Terrisser
- Teuler
- Traginer
- Vinater

Difícilment es podran treballar tots en una sola sessió. Es pot fer una tria prèvia per part del professorat o veure quins oficis “detecta” l’alumnat en el seu recorregut.

Barber

Heus aquí un ofici realment curiós, vist des de l’òptica actual. Els barbers afaitaven la barba, tallaven els cabells, feien petites operacions quirúrgiques, feien de dentistes (bàsicament arrencant queixals) i fins i tot curaven hemorràgies practicant torniquets. Eren un servei ràpid i econòmic d’urgències amb cirurgia menor (disposaven d’eines específiques) i amb relatives garanties de salubritat. La seva consideració depenia de la seva habilitat, lògicament, però també dels aparells que acumulaven i de si disposaven d’un lloc propi de treball, o de si ho feien en altres locals, especialment les tavernes.

Blanquer

Blanquer era el menestral que tenia per ofici realitzar les operacions preliminars per adobar les pells. La seva feina a l'època actual és feta per l'adober. La transformació de les pells animals en cuir requeria un laboriós procés que desenvolupaven tres professionals diferents de manera consecutiva: els blanquers, els assaonadors i per últim els diversos menestrals que en feien els productes concrets (sabates, selles de muntar, bosses, etc.). Els blanquers eren els més ben considerats del procés. Ells adquirien la matèria primera a les carnisseries i als marxants de bestiar, i en feien tasques com encalçar-les (per això se'ls anomenava blanquers, a causa del color blanc de la calç), netejar-ne les restes de carn, raspar-ne les impureses, mantenir-les estirades per aconseguir el màxim de superfície, adobar-les, etc. Aquesta feina generava una forta pudor i necessitaven un corrent d'aigua abundant. Per això solien estar en llocs marginals de la ciutat i fora muralles.

Camperol

Pagès, camperol o llaurador és la persona que té com a ofici treballar la terra. Aquesta feina, durant l'edat mitjana era entesa com a tasca agrícola en què participava tota la família (homes, dones –tant joves com vells– i infants) i que sovint incloïa l'explotació del bestiar. El sistema que imperava en aquella època feia que la propietat de la terra era del senyor feudal, i la família que vivia a les seves terres li havia de lliurar la major part de la collita, a canvi del dret de viure-hi i de la llibertat de conrear petits terrenys. A la pràctica les famílies de pagesos malvivien en autèntica esclavitud, en humils barraques i estaven exposats a la fam i a freqüents pestes.

Carnisser

Carnisser és una persona que té per ofici matar caps de bestiar i vendre'n el que se n'extreu, bàsicament la carn. Com es fa ara, a l'edat mitjana aquesta feina es realitzava a la carnisseries que feia de botiga i d'obrador i que solia participar-hi tota la família. Aquesta feina adquiria molta importància perquè, de fet, els carnisseries monopolitzaven tot el procés comercial de la carn: des de la compra de bestiar (fires i mercats) a la venda al detall. Això sovint els feia grans col·laboradors o grans enemics dels consellers de la ciutat (que concedien o no els privilegis de pas i pastura, i que fixaven preus, impostos i mesures higièniques que regulaven la venda de la carn).

Ferrer

El ferrer és qui treballa el ferro. Normalment el ferro es produïa a les fargues dels Pirineus. El ferro era un material tan important que els monestirs volien garantir-se'n el proveïment. Per això no era estrany que els mateixos monestirs promoguessin la construcció de fargues. Un cop el material de ferro era distribuït pel territori calia persones –normalment homes– que dominessin les tècniques de transformació d'aquest material, fet que tenia lloc en obradors o tallers. Això ja implicava una valoració social per a la figura del ferrer. Amb el ferro es

fabricaven eines (per a diferents oficis, ferradures de cavalls...), elements de construcció (reixes...) i armes. Aquests elements eren tan importants que apareixien citats en els testaments. Al segle XI s'inventà un nou material que va anar revolucionant de mica en mica una bona part de la producció i dels seus usos: el filferro.

Flequer i forner

La feina de flequer, la de pastar, coure i vendre el pa, va ser durant l'edat mitjana un ofici eminentment urbà. A les zones rurals la gent es pastava i coïa el pa a casa. A les ciutats, en canvi, la fabricació, la venda i el preu del pa eren rigorosament controlats pels consells municipals. Per aquest motiu el flequer tenia ingressos més o menys assegurats però difícilment podia fer negocis extraordinaris. Una peça important del seu obrador era la pastera. Pel que fa al forn, podia ser un lloc diferent associat a un ofici diferent, tot i que dins de la mateixa cofraria: el forner. El forner podia coure el pa del flequer i també el de particulars que el preparaven a casa seva, així com qualsevol peça de carn o peix o pastisseria. El forn solia ser fet amb cairons (una paraula que segur que els terrissers sabran explicar). Tant la feina de flequer com la de forner eren oficis familiars.

Fuster

Fuster és l'ofici del que treballa la fusta. Aquest és un ofici imprescindible a la societat medieval ja que molts estris domèstics (eines i mobles), constructius (bigues i cindris) i fins i tot armes (ballesta) són fets de fusta. Era considerat un ofici masculí ja que tenia una certa rellevància social. Sovint necessitaven disposar d'un gran nombre d'eines i d'un obrador –on guardaven la matèria primera que aconseguien dels llenyataires i on elaboraven les peces, que sovint eren encàrrecs d'altres menestrals i artesans o de gent important.

Jurista

Jurista és una persona la professió de la qual està relacionada amb les lleis o el dret en general (advocats, jutges, fiscals, teòrics del dret...). Es pot pensar que l'edat mitjana no és una època especialment propensa per a aquest tipus de feines. Però precisament Catalunya va ser el primer país europeu que va codificar el dret feudal en una obra cabdal "Usatges de Barcelona". Els juristes havien d'estar al cas de les instruccions de les autoritats i especialment del que s'anomenava Dret Comú per dilucidar conflictes entre persones, contractes, servituds, possessions particulars, béns comuns, drets successoris, lleis locals, lleis de pertinença a gremis, facultats per a la recaptació d'impostos... No cal dir que era una feina influent i ben remunerada, sovint propera al poder i, per tant, molt ben considerada.

Llevadora

Les llevadores eren dones que assistien els parts. No sempre era un ofici reconegut com a tal i sovint era practicat per dones que també tenien altres ocupacions (metgesses, remeieres, guaridores...) que van acabar sent criminalitzades per l'Església. Concretament

les llevadores utilitzaven preparats analgèsics i calmants per als dolors del part, i l'Església considerava que les dones, a causa del pecat original, havien de parir amb dolor. En les èpoques en què no eren perseguides les llevadores podien tenir permís per tractar malalties del camp de la ginecologia, qüestions del prepart i del postpart i fins i tot de pediatria ("malalties pròpies de la dona i dels infants"). També eren convocades quan s'havia de determinar la virginitat o desfloració en casos de suposada violació.

Manobre i Tapiador

Hi havia força persones que intervenien en la construcció de les cases: fusters, tapiadors, teulers, picapedrers i sobretot manobres que moltes vegades feien aquesta feina com a complement de la seva activitat al camp. Tot aquest grup d'artesans era dirigit pel mestre d'obra, el qual era imprescindible si la construcció era d'un edifici important. Si no era el cas, amb alguns artesans d'una certa experiència ja es considerava suficient. Els fusters tenien feina perquè molts elements que ajudaven a la construcció eren fets de fusta, a més de bigues i el terra dels pisos. Els tapiadors aixecaven parets i envans. Els teulers s'encarregaven del teulat. Els picapedrers adequaven les pedres per als murs exteriors i parets principals. I els manobres feien tota mena de feines de poca responsabilitat.

Metge

L'ofici de metge és la de practicar la medicina, bàsicament curar els malalts. Encara avui en dia hom pot referir-se a aquesta feina amb el nom de galè. Fa referència a Galè, estudiós grec que basava la curació en la dieta i en la higiene, i que era la base científica (molt barrejada amb mites de caràcter màgic) que es practicava a l'edat mitjana. La feina del metge tenia forta relació amb cirurgians, barbers i amb apotecaris. Amb els malalts sovint es practicava una medicina domèstica (amulets, herboristeria supersticiosa...) o es recorria a la feina dels barbers i de les remeieres) fet que es justificava, entre altres coses, amb el que cobraven els metges i tot el que solien comportar les seves prescripcions (canvis de dieta, preparats dels apotecaris). La feina del metge era doncs molt ben considerada i molta població no hi tenia accés.

Monjo

El monacat és una manera de viure practicada per persones que han decidit abandonar el món per raons religioses. Dedicuen la seva vida a l'oració i al lliurament espiritual. Sant Benet fou el primer a crear regles per a la vida monacal. Després, al Quart Concili de Letran, al segle XIII, es van establir les pregàries de tots els ordes monacals.

Entre els seus hàbits hi havia resar, treballar, viure en la pobresa, privats de moltes coses. Els monjos feien vot de pobresa, castedat i obediència. La seva activitat més important a nivell cultural, durant l'edat mitjana, va ser la de copiar a mà documents molt antics. Els monjos copistes guardaven a les biblioteques dels monestirs grans tresors de la cultura i del saber.

Monja

És una figura semblant als dels monjos, tenint en compte que mai no es barrejaven, monjos i monges. El que s'ha explicat de genèric dels monjos també serveix per als monestirs de monges. Cada orde tenia regles diferents que les novícies havien de jurar en el moment d'acollir-s'hi. Entre els monestirs femenins eren més habituals els ordes de clausura, en els que les monges vivien sempre en la comunitat religiosa i no podien sortir a l'exterior ni ser vistes per ningú.

Notari

La feina del notari era redactar contractes entre persones privades i reflectir-ho en els llibres notariaus. És a dir, no només hi havia el contracte, sovint escrit en un pergami i que es quedaven els contractants, sinó que també quedava constància en fulls de paper que custodiava el notari i que després eren cosits (pels relligadors) en forma de llibres, els quals eren arxivats pel mateix notari. La clientela principal dels notaris era, doncs, els comerciants. Però també es requeria els seus serveis en les compres d'immobles, en els pactes matrimonials, en la redacció de testaments, en els encàrrecs importants que feien les autoritats, etc. La feina del notari era molt ben considerada, per això només la practicaven homes. Sovint ells només dictaven i després, en signar, donaven fe del que havien anotat els seus escriptors.

Picapedrer

Picapedrers eren els qui explotaven les pedreres, llocs d'on extreien les pedres per a les construccions medievals, dirigits per un mestre de pedrera. Solien estar associats en un gremi juntament amb els fusters. Per a la construcció d'un edifici s'aprofitaven les pedreres més properes al lloc, però es donava el cas que pedreres molt especials (per la qualitat o bellesa del material) exportaven el que se n'extreia a zones més allunyades. Tot sovint els picapedrers, a més d'extreure el material, també el preparava segons l'encàrrec que tenien, ja que com més acabat era el producte més en facilitava el transport. També calien picapedrers a peu d'obra, per acabar d'adaptar les peces a les necessitats de la construcció.

Prostituta

Durant l'edat mitjana l'ofici de prostituta era socialment condemnat però tolerat per les autoritats. Es considera que la major part de les dones que exercien aquest ofici ho feien a causa de la pobresa o per desarrelament familiar. I totes elles havien de pagar impostos en tant que treballaven als bordells, però també en tavernes, banys públics i al carrer. Els bordells solien trobar-se extramurs i eren organitzats i regulats per les autoritats per a les quals representava un important negoci, i que regulaven amb un màxim de clients diaris i amb revisions mèdiques per tal d'evitar contagis. Les prostitutes sovint havien d'anar vestides amb algun distintiu que fes visible la seva condició (faldilles de color porpra, cintes

vermelles al cap...). Atès l'envelliment ràpid d'aquestes persones solien quedar condemnades a demanar almoina quan ja no podien aconseguir clients.

Relligador

L'art de relligar és convertir fulls de pergamí o de paper en un llibre. De fet, l'ofici de relligador es desenvolupa amb la implantació del paper. Pensem que durant l'Edat Mitjana molts documents s'escriuen en pergamí, aconseguit de la pell d'animals, i molt més rígid i gruixut que el paper. L'elaboració de paper a partir de draps era una tècnica que dominaven els musulmans del califat de Còrdova i que es va anar estenent molt de mica en mica a tot el territori, desplaçant el pergamí, que va quedar com a suport per a documents únics. Un dels primers col·lectius que l'utilitzà va ser el dels notaris, els quals necessitaven arxivar-los, i aleshores es va fomentar la feina menestral, fora dels monestirs, del relligador, amb molt d'utilitatge específic i en un obrador.

Remeiera

Les remeieres i guaridores eren dones coneixedores de les propietats de les plantes medicinals. Estaven molt lligades a la natura i treballaven preparant pocions i ungüents medicinals a petició dels vilatans. També treballaven per als especiers i apotecaris que adquirien i venien els seus preparats. Pels seus coneixements i també pel seu aïllament (solien ser marginals) eren tan respectades com temudes. Aquesta por sovint era la causa de les caceres de bruixes a partir del segle XI, acusant-les de tenir relacions amb el diable i sovint condemnant-les a la foguera.

Taverner

Taverner era la persona que menava la taverna. De vegades era el propietari de l'espai, que tenia com a feina bàsica feina d'aconseguir el vi i de fixar-ne el preu, i podia ser un negoci familiar ja que a més de fer de cambrer la taverna donava molta feina. Però més sovint era un espai del senyor medieval que a més de fer negoci feia la competència a l'església com a lloc de reunió. Era lloc de joc, de realització d'altres serveis (com barberia, hostatgeria o prostíbul), espai de música o teatre i fins i tot lloc de conxorxes i llavor de revoltes socials.

Terrisser

La feina del terrisser o terrissaire és la de fer peces d'argila (terrisa), coure-les o bé vendre-les. Hi ha molts altres oficis que es poden incloure en aquest grup de feines: ollers, gerrers, cantirers, escudellers, rajolers, teulers... Ens centrarem en aquells que fabricaven peces fetes amb el torn. La ceràmica era especialment valorada ja que eren els atuells que es feien servir per cuinar i per guardar-hi menjar, i per al vi (sovint calia evitar beure aigua per les seves condicions de potabilitat). Sovint era una feina força ben considerada ja que calia tenir obrador i forn.

Teuler

D'entrada, un teuler és una persona que fabrica o ven teules. A l'edat mitjana, l'ofici de teuler es documenta tard ja que era habitual, per a fer les teulades, l'ús de peces de pissarra o altres pedres planes. Evidentment, el fet de fer servir teules tenia molts avantatges, com la lleugeresa o la conducció de l'aigua de pluja. De fet a les teuleries es fabricaven diversos productes de ceràmica: teules, cairons (maons de forma quadrada) i rajoles. Atès que les teules eren les peces més habituals, la bòbila (com diríem actualment) rebia el nom genèric de teuleria. Les rajoles, en tant que material gairebé de luxe, podien estar decorades i es posaven tant al terra com a les parets i als sostres.

Traginer

A l'edat mitjana el comerç i el transport terrestre era fet a lloms de muls i mules (més resistents que no pas els cavalls). El carro no era operatiu a causa dels camins irregulars i sovint enfangats. Els traginers eren els que conduïen les bèsties, sovint posades en filera (rècules) en grups de fins a deu. Sovint el traginer era el propietari dels animals però de vegades només era un assalariat. Cobraven per transportar tota mena de material d'un lloc a un altre, fins i tot a un altre poble o ciutat, tot i que si calia transportar molta quantitat d'un material (de pedra, per exemple) sortia més a compte de preparar els camins des de la pedrera fins al lloc de construcció i fer servir carros.

Vinater

Un vinater era una persona que comercitava en vi. És a dir qui feia arribar el vi ja fet (de casa d'uns camperols, per exemple) a qui l'havia de consumir (una taverna, per exemple). Hem d'entendre que això era una feina específica donat que el vi es considerava un bé de consum pràcticament universal. La gent solia prendre begudes alcohòliques amb el menjar (ja que se'n valorava el poder digestiu i que el consum d'aigua sovint es considerava perillós), i el vi era la beguda alcohòlica més econòmica. El vi era tot un indicador social: el més alcohòlic, el de primera premsada, era per a les classes altes (sovint amb l'afegit d'espècies exòtiques, que els metges recomanaven). Les classes baixes prenién vi de segona i tercera premsada, més fluix i menys gustós. Els més pobres s'havien de conformar amb vinagre aigualit.

URBANISME

A) Extensió i límits de la Girona Medieval

4. Antecedents

Les muralles romanes i primeres fortificacions medievals van provar no ser prou sòlides durant el setge de Girona del 1285, cosa que va motivar l'edificació d'un nou recinte el segle XIV, entre 1362 i 1380 per ordre de Pere el Cerimoniós. El nou recinte incloïa els burgs de Sant Pere i Sant Feliu.

El recinte romà tenia una forma aproximadament triangular data del segle III dC i era aquest

Els límits corresponen en l'actualitat aproximadament al següent:

Nord: Sobreportes, pujada de Sant Feliu, Ferran el Catòlic

Sud: carrer de la Força 1-Bonaventura Carreras i Peralta,

Oest: carrer Ballesteries

Est: Torre Gironella

Superfície aproximada: 8 hectàrees.

5. Extensió i límits del recinte de la Girona medieval

Nord: Pujada de Montjuïc (primer pany de muralla visitable que va des de la plaça de Sant Pere fins la capella de Santa Llúcia i jardins John Lennon, segon pany des dels Jardins de la Francesa fins la Torre Gironella). Tenia un portal nord (*Portal de Santa Maria*) d'entrada a la ciutat al final de la Plaça de Sant Pere amb inici del carrer Pedret) i un segon portal nord-est al costat de l'absis de Sant Pere Galligans (*Portal de Sant Pere*).

Sud: plaça del General Marvà-pujada de les Pedreres fins a l'Onyar)

Est: carrer de la Muralla –passeig Fora Muralla fins les pedreres (pany de muralla visitable)

Oest: riu Onyar

Extensió i límits dels burgs de Sant Pere i Sant Feliu

Est: Portal de Sant Pere i recinte Est.

Nord: Portal de Santa Maria i recinte Nord

Sud: Sobreportes i muralla romana

Oest: riu Onyar

Superfície aproximada dels burgs: 4,70 ha

Superfície aproximada de la Girona medieval: 22 Ha

6. El burgs o ravals de Sant Pere i de Sant Feliu

Fins als segle XIV aquests nuclis de població es troben *extramuros* però n'està documentada l'existència des d'època romana (una de les necròpolis romanes de Girona es trobava a l'actual plaça de Sant Feliu tal i com acrediten les excavacions fetes als anys 80 del segle XX).

Un burg a l'edat mitjana era un barri a l'exterior a una vila emmurallada (DIEC), mentre que un raval és també una part d'una població fora muralla d'època medieval o moderna.

7. B) Burgs de Sant Pere i Sant Feliu

Activitat preparatòria 1.

El burg de Sant Pere i el burg de Sant Feliu

Opció A. Activitat sense recorregut.

A l'edat mitjana un **burg** era un barri fora de la vila emmurallada. A l'extrem nord de Girona a partir del segle X van aparèixer dos burgs: el burg de Sant Pere i el burg de Sant Feliu. Aquests burgs s'estenien entre l'extrem nord de la muralla i els rius Onyar i Galligants.

- a) **Marca sobre el plànol actual l'espai que ocupaven els burgs.** (vegeu vincle annex de google maps)
- b) **A la vista del que has marcat, diries que l'extensió dels burgs era...**
Més petita que la part de la ciutat dins la muralla romana.
Tan gran com la part de la ciutat dins la muralla romana.
Més gran que la part de la ciutat dins la muralla romana.
- c) **Busca sobre un plànol actual de Girona, el nom dels carrers que separaven els burgs de les zones de bosc i camps.**
Vegeu límits nord de la Girona medieval a l'apartat Material del professor.

Activitat preparatòria 2.

L'entramat urbà del burg

Observa el mapa dels burgs.

- a) **Quina orientació tenen els principals carrers dels burgs de Sant Pere i Sant Feliu?**
 Nord-Sud.
 Est-Oest.
 Sud-Est.

b) Quina orientació segueixen les cases de la pujada del rei Martí, principal carrer del burg de Sant Pere de Galligants?

- Nord-Sud.
 Est-Oest.
 Sud-Est.

Activitat sobre el terreny.

Recorrem el burg.

RECORREGUT CENTRAT EN EL BURG DE SANT FELIU

(Recorregut sud)

Sortida des de la Portalada de Sant Pere Galligants – gir cap al sud creuant per sobre el Galligants per la plaça Maria Lafitte – plaça dels Jurats – escales del carrer Ferran el Catòlic – Ferran el Catòlic fins Sobreportes (Observació de paraments) – gir cap al nord i baixada per la pujada del Rei Martí fins els números 9-11 (per fer llegenda del llop) i retorn per la mateixa pujada fins al Portal de la Barca – gir cap a l'oest pel Portal de la Barca – Portal de la Barca fins c. del Pou Rodó – gir cap al sud fins plaça de Sant Feliu (observació d'habitatges) – carrer dels Calderers fins la pujada de Sant Feliu – gir cap al nord i retorn a Sobreportes i retorn a Sant Pere Galligants.

RECORREGUT CENTRAT EN EL BURG DE SANT PERE

(Recorregut nord)

Sortida des de la Portalada de Sant Pere Galligants – gir cap a l'est pel carrer de Santa Llúcia – gir cap al sud i ascens als Jardins de John Lennon – creuament de la muralla a l'alçada de l'església de Santa Llúcia – ascens a la muralla (observació del burg de Sant Pere i la muntanya de Montjuïc) – descens de la muralla a la confluència del carrer Pedret i pl. de Sant Pere (antic Portal de Sta. Maria) – gir cap al nord per la plaça de Sant Pere – gir cap a l'est pel carrer de la Rosa – Sta LLúcia i retorn a Sant Pere Galligants.

Activitat.**La llegenda del Llop.**

- a) **Sobre el terreny. Quin número té actualment l'edifici de la pujada del rei Martí on trobem aquesta Creu? Número 9**
- b) **Després de fer la visita. El nom rep el nom en honor del rei Martí l'Humà (1356-1410), quina relació va tenir aquest rei amb aquest carrer?** Residència temporal del rei Martí l'Humà, fill de Pere el Cerimoniós – que va encarregar l'ampliació del recinte medieval que no va veure acabat -- durant la visita a Girona en què presumiblement va inspeccionar el conjunt defensiu.

Activitat.**Identifica els materials dels murs.****Opció A. Activitat sense recorregut.**

A continuació es presentem tres imatges de murs d'edificis dels burgs nord de Girona.

- a) **Digues quin d'ells correspon a un mur fet amb carreus desbastats de calcària nummulítica, quin a un mur fet amb carreus carejats de calcària i quin a un mur fet amb còdols de riu i roques calcàries.**

Mur 1: Còdols de riu

Mur 2: carreu carejat

Mur 3: carreu desbastat.

- b) **D'acord amb el que s'explica al text, quin o quins podria/en correspondre a la casa de Pere Romaní? Per què?** El mur de la casa de Pere Romaní probablement hauria d'estar construït utilitzant còdols de riu. Tot i que Girona en ser una ciutat amb pedreres molt properes (les Pedreres i Campdorà) té gran quantitat d'edificis monumentals, l'arquitectura popular medieval no utilitzava aquests materials pel seu preu.

- c) **A quins punts dels carrers Sacsimort, Francesc Samsó, plaça dels Jurats i Ferran el Catòlic correspon cada mur? (escriu-ne l'adreça i/o nom de l'edifici)**

Mur 1: Còdols de riu – carrer Francesc Samsó davant el número 9

Mur 2: carreu carejat – carrer Ferran el Catòlic davant el número 2 (església Sant Lluç).

Mur 3: carreu desbastat – escales del carrer Ferran el Catòlic.

Activitat

Quina és la finestra bona?

- a) **D'acord amb el que has llegit al text, raona quina d'elles podria correspondre a la casa d'en Pere Romaní?**

La finestra etiquetada amb el número 2 ja que és la més senzilla. La primera i la tercera corresponen a edificis burgesos de període gòtic primerenc (finestra número 1 al carrer de Trasfigueres-pujada del rei Martí) i tardà (número 3 carrer del Pou Rodó) .

1. Material per a l'alumne: activitats

El repte: Crea la casa d'en Pere Romaní

Heu de **recrear la casa on va viure en Pere Romaní** abans d'entrar al monestir.

En Pere tant podia haver viscut al burg de Sant Pere com al de Sant Feliu. Malauradament, els habitatges populars del burg de Sant Pere van ser totalment destruïts durant un setge en el segle XVIII. Per això us proposem situar la casa d'en Pere al burg de Sant Feliu.

Vosaltres haureu de decidir exactament on i com era. Per fer-ho sense cap error històric, us proposem **llegiu-vos el text i triar una de les parelles d'imatges** següents que podrien correspondre a la casa d'en Pere. També caldrà que feu les **activitats preparatòries**.

Activitat preparatòria 1.

El burg de Sant Pere i el burg de Sant Feliu

Opció A. Activitat sense recorregut.

A l'edat mitjana un **burg** era un barri fora de la vila emmurallada. A l'extrem nord de Girona a partir del segle X van aparèixer dos burgs: el burg de Sant Pere i el burg de Sant Feliu. Aquests burgs s'estenien entre l'extrem nord de la muralla i els rius Onyar i Galligants.

- a) **Marca sobre el plànol actual l'espai que ocupaven els burgs.**
A la vista del que has marcat, diries que l'extensió dels burgs era...
- b) **Més petita que la part emmurallada de la ciutat.**
Tan gran com la part emmurallada de la ciutat.
Més gran que la part emmurallada de la ciutat.

- c) Busca sobre un plànol actual de Girona, el nom dels carrers que separaven els burgs de les zones de bosc i camps.

Opció B. Activitat amb recorregut pels burgs amb GPS. Cal carregar a l'app Google Maps.

A l'edat mitjana un **burg** era un barri fora de la vila emmurallada. A l'extrem nord de Girona a partir del segle X van aparèixer dos burgs: el burg de Sant Pere i el burg de Sant Feliu. Aquests burgs s'estenien entre l'extrem nord de la muralla i els rius Onyar i Galligants.

- a) Ara recorreràs el perímetre dels antics burgs de Sant Feliu i Sant Pere. Mentre ho fas,
 Mesura'n el perímetre amb una aplicació que mesuri distàncies (com ara mesura distància GPS o similar)
 Escribeu en una llibreta el nom dels carrers actuals per on vas passant.

Un cop acabat el recorregut i després de mirar-te el plànol de Girona www2.girona.cat/ca/planol, ¿diries que l'extensió dels burgs era...

- Més petita que la part emmurallada de la ciutat.
 Tan gran com la part emmurallada de la ciutat.
 Més gran que la part emmurallada de la ciutat.

Activitat preparatòria 2

L'entramat urbà del burg

Existeix la falsa creença que les construccions de les ciutats medievals no seguien cap ordre, ni pla. Un **pla urbanístic** és el fet de preveure per endavant com i cap a on ha de créixer d'un nucli urbà o ciutat. En el cas de Girona i els seus burgs això és fals.

Les construccions, tant burgeses com populars, es feien per illes de cases. Una **illa** és un conjunt de cases contigües separades de les altres per carrers i cases. Els historiadors han descobert que aquestes illes de Girona eren força estretes i allargades en sentit Est-Oest.

Opció B. Observa el mapa dels burgs.

a) Quina orientació tenen els principals carrers dels burgs de Sant Pere i Sant Feliu?

- Nord-Sud.
- Est-Oest.
- Sud-Est.

b) Quina orientació segueixen les cases de la pujada del rei Martí, principal carrer del burg de Sant Pere?

- Nord-Sud.
- Est-Oest.
- Sud-Est.

Lectura: La casa d'en Pere Romaní.

Durant la seva joventut abans d'entrar al monestir, en Pere va viure com molts altres gironins al burg de Sant Feliu. El burg estava fora muralles i era enorme. Estava envoltat de bosc i eres i a tocar dels rius. Era un lloc animat i gens perillós, tot i que de vegades fins i tot **els llops s'acostaven a les cases**.

El burg estava força ben organitzat i hi vivia un munt de gent nascuda a Girona o vinguda de terres enllà, però cap era canonge de la Catedral, ni senyor. A partir del segle XI cada vegada venia més gent a viure a Girona i calien moltes cases, que anaven cares. Per això eren petites (4-5 m d'amplada) i allargades. Es construïen amb **materials propers** (còdols de les ribes del riu, nummulits de les Pedreres) i **d'altres reciclats de construccions anteriors**. A la part baixa o sòcol, les cases dels artesans sovint tenien els **obradors amb grans arcs que donaven als porxos**, que ocupaven el carrer. Les altres cases gairebé no tenien obertures, només una **portalada adovellada** a la planta baixa i **finestres petites amb llindes i brancals** de pedra als pisos superiors, lluny del nivell del carrer. A les cases dels artesans més benestants els murs estaven bastits amb **carreus desbastats** i s'hi

podien trobar envans, una mena de balcons. Però aquest no va ser el cas de la casa d'en Pere.

A dins les cases s'organitzaven al voltant del **pati**, on hi acostumava a haver **el pou o cisterna** on anava a parar l'aigua de pluja i tenien fins a quatre pisos d'alçada. El pati també donava llum als espais de la casa. En Pere, quan acabava la feina, feia vida sobretot a la Sala o Cenaculum de parets acolorides, on menjava i dormia amb els seus companys.

Activitat.

La llegenda del Llop.

Segons la llegenda¹, davant un portal de l'actual pujada del Rei Martí "Pot ser una nena o pot ser un escolanet amb les seves llargues i blanques vestidures" va ser engolit per un llop i en record d'això es va anomenar durant molts anys aquest carrer, **carrer del Llop** i s'hi va col·locar un **símbol d'una creu** i una **llinda**. La llinda, que és una pedra travessera que descansa sobre els muntants o brancals d'una porta o d'una finestra, es troba actualment al Museu d'Art però la creu encara hi és.

¹ Vivó, Carles, *Contes i misteris de Girona*, Quaderns de la Revista de Gerona..

- a) **Sobre el terreny.** Quin número té actualment l'edifici de la pujada del rei Martí on trobem aquesta Creu?
- b) **Després de fer la visita.** El nom rep el nom en honor del rei Martí l'Humà (1356-1410), quina relació va tenir aquest rei amb aquest carrer?

Activitat.**Identifica els materials dels murs.****Opció A. Activitat sense recorregut.**

A continuació es presentem tres imatges de murs d'edificis dels burgs nord de Girona.

MUR 1

MUR 2

MUR 3

a) Digues quin d'ells correspon a un mur fet amb carreus desbastats de calcària nummulítica, quin a un mur fet amb carreus carejats de calcària i quin a un mur fet amb còdols de riu i roques calcàries.

Pista!! Un carreu desbastat és un bloc de pedra poc polit mentre que un carreu carejat és ben llis.

b) D'acord amb el que s'explica al text, quin o quins podria/en correspondre a la casa de Pere Romaní? Per què?

Opció B. Activitat amb recorregut.

A continuació es presentem tres imatges de murs d'edificis dels burgs nord de Girona.

MUR 1

MUR 2

MUR 3

- a) Digues quin d'ells correspon a un mur fet amb carreus desbastats de calcària nummulítica, quin a un mur fet amb carreus carejats de calcària i quin a un mur fet amb còdols de riu i roques calcàries. *Pista!! Un carreu desbastat és un bloc de pedra poc polit mentre que un carreu carejat és ben llis.*
- b) D'acord amb el que s'explica al text, quin o quins podria/en correspondre a la casa de Pere Romaní? Per què?
- c) A quins punts dels carrers Sacsimort, Francesc Samsó, plaça dels Jurats i Ferran el Catòlic correspon cada mur? (escriu-ne l'adreça i/o el nom de l'edifici).

Activitat.

Quina és la finestra bona?

A continuació es presentem tres imatges de finestres d'edificis dels burgs nord de Girona.

FINESTRA 1

FINESTRA 2

FINESTRA 3

- a) D'acord amb el que has llegit al text, raona quina d'elles podria correspondre a la casa de Pere Romaní?

Activitat.**La casa de Pere Romaní.**

A continuació es proposem que observis atentament l'estructura de diversos edificis dels burgs de Sant Feliu i de Sant Pere que podrien haver estat la casa de Pere Romaní i que triïs aquell que creus que s'hi podria assemblar més.

Edifici 1. Portal del Carrer de la Barca 6-8.

Plànol d'illa – Façana – Interior

Edifici 2. Carrer Calderers, 5.

Plànols d'illa – Façana – Interior

Edifici 3. Trasfigueres 11.

Plànol d'illa – Façana- detall

Edifici 4. Portal de la Barca 15- Pujada del rei Martí.

Plànol d'illa – Façana- Detall finestres.

Els diferents edificis estan marcats amb els punts A, B, C, D, E del recorregut GPS.

BOTÀNICA

Benvinguts als jardins de John Lennon, un espai que ens servirà de pretext per explicar com funcionava el cultiu, la recol·lecció i la transformació de les plantes en aplicacions per donar assistència als malalts al monestir de Sant Pere Galligants.

El monjo encarregat de l'hort i el germà farmacèutic eren els que coneixien perfectament el moment òptim de recol·lecció; quan els principis actius de la planta eren els idonis. Tot seguit, procedien a l'elaboració farmacològica a través de l'assecat, entre altres procediments, dels vegetals d'una manera ràpida i eficient. Les flors havien d'agafar-se acabades de sortir, les fulles es collien en el moment o després de la floració; les llavors i els fruits, en el desenvolupament maduratiu, i les escorces i arrels calien extreure'ls d'exemplars joves. Finalment, preparaven i tractaven de diferent manera les plantes per obtenir-ne els productes farmacològics (olis, infusions, cataplasmes...) per guarir els seus malalts al seu hospital.

LA MEDICINA MEDIEVAL

Durant l'Edat Mitjana a occident la feina de curar, era exercida paral·lelament per: l'Església (monjos als monestirs), les dones sàvies o remeieres, les llevadores, els barbers (cirurgians), els sagnadors i els metges.

Recórrer a un metge durant bona part de l'edat mitjana, fou un privilegi reservat als més rics. Aquests rebien assistència a domicili, alhora que les seves rendes els permetien comprar aliments i medecines durant el procés de la malaltia. Amb tot eren molt poques les persones que practicaven la medicina.

La majoria de la gent no disposava de metges i l'assistència als malalts estava sobretot en mans de les dones. Els remeis casolans que es transmetien oralment de generació en generació. També recorrien a remeieres, barbers, fetillers...

Les persones quan emmalaltien primer resaven a Déu perquè els curés, si no milloraven era quan visitaven a l'especier o apotecari (farmacèutic) perquè li receptés algun remei. I si no aconseguien curar-se anaven al barber cirurgià o al metge (mestre d'Arts en Medicina).

Per aquest motiu, l'atenció als monestirs i els hospitals tenien una gran importància entre les classes populars, ja que no disposaven de mitjans econòmics ni per pagar-se un metge, ni per comprar medecines o fins i tot el menjar diari. Aquí se'ls proporcionava gratuïtament tot el necessari fins que recuperaven la salut.

La medicina medieval comprèn dos períodes ben diferenciats:

Finals del segle V – XII

Període en què la medicina es caracteritzà per estar impregnada de creences màgiques i religioses. A l'edat mitjana pensaven que les malalties tenien un origen diví com a càstig contra els pecats comesos, ja que en la malaltia s'hi reconeixia una influència del **dimoni**.

La medecina durant aquest període no van avançar, es basava en els coneixements adquirits per grecs i romans, que els monjos havien anat copiant i traduint als *scriptoria* (còdex) i que custodiaven a les seves biblioteques. Entre aquests llibres es trobaven molts tractats sobre els usos medicinals de les plantes provinents de la cultura grega i llatina o del món àrab, i gràcies a aquestes còpies es varen salvar de la seva desaparició. Els monestirs per tant, eren els centres de coneixement del moment.

Els metges clàssics més importants foren Hipòcrates (grec) i Galè (romà) que desenvoluparen la **teoria dels quatre humors**.

Aquesta teoria defensa que el cos humà està ple de quatre substàncies bàsiques (líquids diferents), els humors. Un individu estava sa si tenia un equilibri intern entre els quatre humors. Quan la quantitat d'humors es desequilibrava, emmalaltien.

La teoria deia que l'ésser humà era com un microcosmos, format per humors (fluids) que han d'estar en equilibri. Així com en el món hi havia els quatre elements, en l'home hi havia els quatre humors, que provenien cada un d'ells d'un dels elements del planeta. Per poder restaurar l'equilibri adequat dels humors, es feia controlant dos parells de qualitats oposades: calor/fred i sec/humit, ja que cada humor provenia d'un element amb unes característiques que el determinaven.

-Sang: Prové de l'aire, que és humit i calent, i es fa en el fetge i provocava un caràcter o temperament melancòlic

-Bilis negra: prové de la terra, seca i freda, i es produeix en la melsa i provocava un temperament colèric

-Bilis groga: prové del foc, calent i sec, i es forma en la vesícula biliar.

-Flegma: prové de l'aigua, freda i humida, i es forma al cervell i al pulmó. La flegma comportava un caràcter calmat

El **diagnòstic** es basava sobretot en la inspecció de l'orina, i s'interpretava segons les capes de sediment que s'hi formaven, ja que cada una d'elles corresponia a una zona específica del cos. A més a més, també s'inspeccionava la sang i la saliva.

El **tractament** es basava en el principi del contrari, és a dir, receptar medicaments freds per malalties calentes, i tractaments secs contra les humides. En general però hi havia quatre mesures generals:

- Sagnia: feta amb la idea d'eliminar l'umor excessiu responsable del desequilibri.

També es feia per derivar l'umor d'un òrgan a un altre, segons si es feia la sagnia en el mateix costat del mal o en el contrari.

- Dieta: per evitar que a partir dels aliments se seguís produint l'umor responsable del mal. La dieta es basava en dos principis:

a) Restricció alimentària: sovint absoluta, cosa que portava a la desnutrició.

b) Gran quantitat d'aliments i begudes permesos: tisanes, caldos, ous i llet.

- Purga: una altra manera d'eliminar l'excés d'umor. Es donaven laxants per eliminar-lo.

- medicaments: de tipus molt diferents, obtingudes la majoria de les diverses plantes medicinals a les quals se'ls hi atribuïen diferents propietats, moltes vegades de forma correcta.

A més a més d'això, hi havia altres mesures curatives, basades en poders sobrenaturals. Els exorcismes quan hi havia trastorns mentals o d'epilèpsia, i la creença en el poder curatiu de les relíquies dels sants.

Discòrides Pedaci (40- 90 d.C.) metge de l'exèrcit romà. Va realitzar l'obra més completa de la medicina dels seus temps, *De materia medica* (conegut popularment com Dioscòrides). L'obra de cinc llibres, descriu més de 600 plantes, 35 productes animals i 90 minerals. També inclou la descripció botànica, l'hàbitat, les propietats medicinals, les indicacions terapèutiques amb dosificacions, els efectes col·laterals, el control d'adulteracions,...

Aquesta obra fou molt popular convertint-se en el principal referent botànic i de mèdic durant l'edat mitjana.

Però les interpretacions que es van fer d'aquesta obra van donar lloc a moltes altres, cada vegada menys científiques i envaïdes per l'obscurantisme, la superstició i la fe.

Segle XII-XIV

Etapa en què a Europa van començar a fundar-se universitats i hospitals, la dissecció humana es va reprendre i els importants textos grecs es van començar a traduir de l'àrab al llatí.

Però, fins el segle XVI, tots els avenços es realitzaren a l'ombra d'Hipòcrates. Els primers hospitals de l'època medieval sorgiren a Bizanci. D'ells, el més important fou el de Constantinoble fundat en el segle XII, i que d'un total de 50 llits, en dedicava 10 a pacients quirúrgics.

La medicina musulmana era una ciència molt elaborada, fruit d'una llarga tradició científica que tingué el seu origen en la medicina oriental (l'Índia) i a la que van incorporar els coneixements del món islàmic i la saviesa greco-llatina (Hipòcrates i Galè).

El saber anatòmic àrab era molt escàs, per no poder practicar la dissecció al considerar impurs els cadàvers. En canvi, tenien amplis coneixements químics, geològics i botànics que van fer progressar la farmàcia amb l'ús de nous medicaments com l'alcohol, ...

Metges com el persa Avicenna i l'andalusí Averroes van difondre els coneixements a l'Al-Andalus.

En confluència amb el món àrab, s'organitzaren al voltant del Mediterrani alguns centres d'excepció en què el saber mèdic es va desenvolupar i va ser transmès a la resta d'occident. Destaquen l'**Escola de Salern**, o la de **Montpeller**, on es va començar a practicar l'ensenyament mèdic organitzat.

També a partir del segle XII apareixen les primeres universitats sota la protecció del Papa, dels reis o dels municipis.

MEDICINA PRACTICADA ALS MONESTIRS

Els monjos i capellans sobretot els benedictins, van ser gairebé els únics que van poder aspirar a la cultura mèdica científica, a banda dels metges àrabs i jueus, sobre els quals s'exercí un gran control i segregació.

Des del segle VI la regla mestra del monaquisme aconsellava l'assistència als malalts, sense tenir en compte la seva simpatia o antipatia al malalt, de forma que tots els monjos eren convidats a demostrar la seva caritat, visitant i consolant als germans que patien ja fos a les cases particulars o als hospitals.

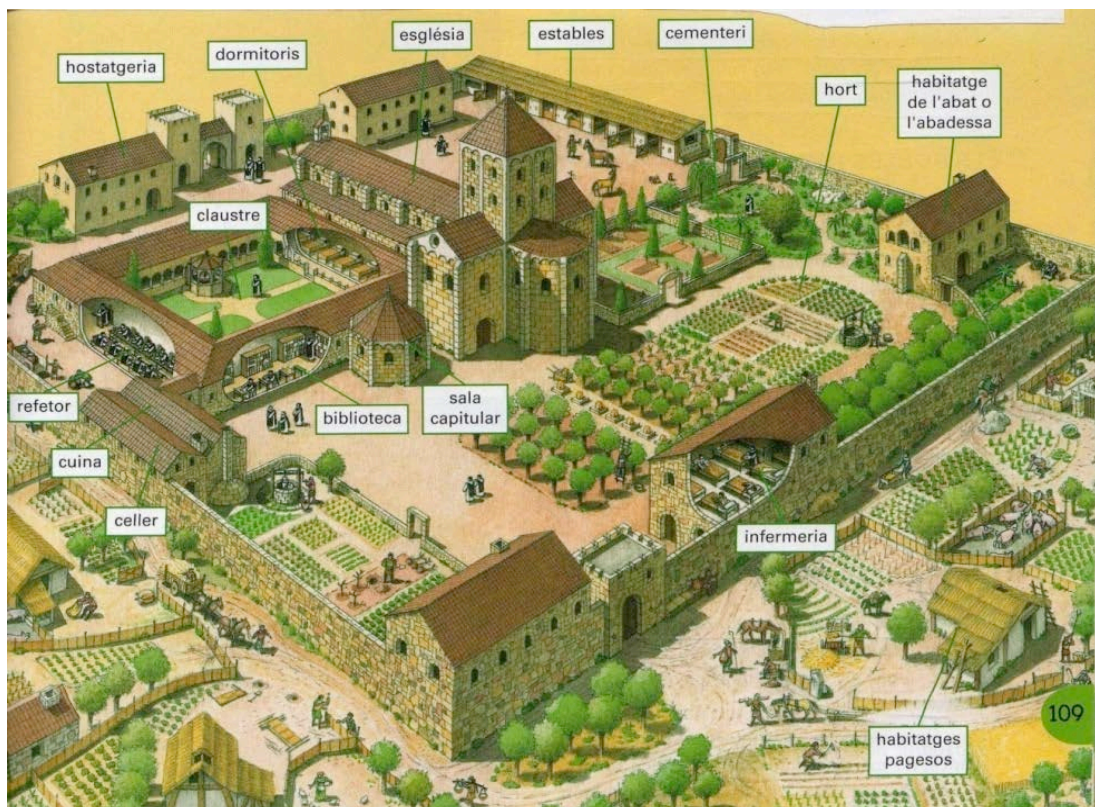
Per aquesta raó molts monestirs tenien la seva infermeria, o *infirmarius*, a vegades un hospital o *domus medicorum*, una farmàcia i un hort o jardí de la farmàcia amb plantes medicinals.

En època medieval, quan es van construir els monestirs, encara no hi havia farmàcies com les coneixem ara i durant molt de temps les medecines es preparaven només als monestirs perquè aquests eren el centre de tot el saber. Posteriorment els qui preparaven els medicaments es deien apotecaris o especiers.

Dins del monestirs existien les infermeries, obertes generalment a un claustre, on s'hi allotjaven els monjos malalts o altres malalts dependents del monestir. De la infermeria se n'ocupava el monjo infermer, que era un monjo amb nocions de medicina.

Apartat de les dependències del monestir es construïa l'hospital, per evitar el contagi de malalties i on s'atenia a malalts.

Tots els monestirs tenien un *hortus conclusus* (hort tancat) o jardí de plantes medicinals.

Com eren els horts dels monestirs? (Codi QRS)

Als horts dels monestirs es cultivaven plantes destinades a l'alimentació com arbres fruiters i hortalisses, plantes aromàtiques i espècies per a la cuina; plantes medicinals i també flors per fer perfums i per posar a les esglésies.

Sovint es tractava d'un hort quadrangular dividit en petites parcel·les quadrangulars o de formes geomètriques, separats per camins, els principals en forma de creu. Les parcel·les seguien una simbologia religiosa, l'hort es composava de 9 quadrats (3 cops 3), el 3 era el número de la trinitat, las tres edats de la vida (infància, maduresa, vellesa), les fases de la lluna...

Al centre hi havia normalment una font o un pou, per regar l'hort i com a símbol, ja que l'aigua era considerada el reflex del cel purificador. També de vegades el jardí formava un laberint, símbol de la recerca de la puresa i la veritat.

A l'hort dels monestirs sempre hi havia:

- un *herbolarius*, en el que es cultivaven plantes i herbes aromàtiques i medicinals.
- un hort amb hortalisses i verdures (cols, cebes, alls, porros, cigrons, bledes, naps, carbasses, pastanagues)
- el *viridarium*, en forma de creu amb arbres fruiters (perers, cirerers, pomers...).

Com curaven els monjos? (Codi QRS)

Els monjos per a la cura del malalts seguien la teoria de la medicina hipocràtica per equilibrar els humors.

Practicaven la sagnia, per tal d'eliminar l'humor excessiu responsable del desequilibri que provocava l'aparició de la malaltia.

També tenien en compte l'alimentació necessària pel pacient, depenent de la malaltia aplicaven una dieta restrictiva o els oferien caldos i tisanes.

A la infermeria o farmàcia preparaven remeis amb plantes o herbes medicinals com la farigola i el romaní per guarir febres, constipats; la sàlvia per a problemes femenins, la camamilla per als dolors de ventre i les digestions pesades ...) També en feien pomades, bàlsams i begudes guaridores i utilitzaven laxants.

Algunes de les plantes utilitzades eren considerades com a màgiques, per la seva toxicitat (belladona...) i les utilitzaven com a remeis o per fabricar verí. Per a contrarestar els efectes dels verins, utilitzaven sobretot la sàlvia (significa salvar, curar).

També s'utilitzaven les plantes o herbes per a produir cervesa, vins, i begudes que es preniën com a medicaments i de les quals guardaven les fórmules amb molt de secret com és el cas de l'Aigua del Carme, preparada per les monges carmelites des del segle XIII i que es donava després de rebre una mala notícia. O les Aromes de Montserrat, licor preparat al Monestir de Montserrat que serveix per les afeccions de l'estómac.

Les plantes medicinals es collien en dies especials, per exemple quant la lluna era plena o la nit de Sant Joan i aquest ritual es feia acompanyat d'oracions.

Un altre aspecte important era tenir cura de les mesures higièniques, mitjançant drenatges a les ferides, es banyava els malalts, es disposava de comunes (lavabo) i realitzaven petites intervencions de cirurgia com les sagnies o fins i tot l'extracció dental.

Altres procediments més comuns van ser: abrigar els malalts, col·locar rajols calents sobre el ventre del malalt, fregar els peus amb sal i vinagre, calmar la febre amb draps freds amarats en aigua de roses que col·locaven al front. A més, eren tractaments habituals en aquest temps l'aplicació de ventoses i sangoneres.

Destaquen les mesures curatives basades en poders sobrenaturals, com els exorcismes quan hi havia trastorns mentals o d'epilèpsia, que pensaven que eren produïdes per dimonis que penetraven als cossos. Creïen que aquestes malalties podien guarir-se gràcies al poder de les relíquies dels sants, les oracions,...

Els metges i els monjos, no practicaven la cirurgia, aquesta la feien els cirurgians i els barbers.

L'hospital dels capellans (Codi QRS)

La primera notícia que tenim de l'existència d'aquest hospital data del 1228, però en un document de 1093 ja es parla d'un hospital que podria referir-se al dels capellans. Sembla que possiblement romangué obert fins al 1714.

L'hospital es va construir per traslladar l'antic *xenodochium* (alberg de peregrins i viatgers, de pobres i desvalguts).

Consisteix en una gran sala rectangular coberta de volta de mig punt. En un dels extrems curts s'hi ubicava la capella o un senzill altar. Era un espai ideat perquè en un mateix àmbit es pogués viure, menjar, dormir i sobretot practicar el culte.

Probablement era una gran sala on els malalts es col·locaven al llarg de la capella, als dos costats d'un passadís que conduïa a l'altar, on predicava el clergue responsable del centre. En aquests hospitals es tractava la salut del cos però sobretot, interessava la salut de l'ànima i la salvació eterna. La malaltia en aquella societat era considerada sovint com un càstig diví.

Una descripció del segle XIV indica que seria un edifici més complex, amb quinze habitacions i amb una entrada elegant i austera, "formada per un pòrtic de pedra en forma d'arc, que emmarcava un timpà on hi havia representat un calvari fet de pedra policromada. En la làpida hi ha una inscripció en llatí: "Aquí habiten dues persones, les quals tenen cura dels pobres en nom de Crist. Si algú vol saber-ne els noms, un s'anomena Pere i l'altre Joan. Déu no permeti que restin en l'oblit i faci que gaudeixin de la glòria eterna."

MEDICINA PRACTICADA FORA DEL MONESTIR

Metges

En l'àmbit de la medicina va tenir gran importància l'escola de Salern que, si bé ja existia al s. XI, no assolí el seu màxim esplendor fins al s. XII, alhora que encara conservava tot el seu prestigi a la fi del s. XIV. A través seu anà penetrant la medicina oriental, especialment gràcies a la divulgació dels treballs d'Hipòcrates, Galè, Constantí l'Africà, Rhazes, Avicena, Abulqasim i Al-Farabi entre altres. Tot això facilità l'aparició del *Regimen Sanitatis Salernitarum*, un poema de 362 versos consistents en un seguit de recomanacions i consells sobre la manera de viure, l'alimentació i la higiene en general. Aquest text seria après de memòria per molts metges i fou editat centenars de vegades. Les relacions comercials, tanmateix, permeteren augmentar els coneixements de les tècniques curatives practicades en altres indrets del món.

En qualsevol cas, les decisions dels metges en el moment d'actuar sobre una malaltia no sempre eren encertades. Les seves diagnosis, per exemple, que sovint anaven acompanyades de paraules d'optimisme i encoratjament, en moltes ocasions esdevenien un discurs incompreensible per al pacient que no sabia exactament el procés que havia de seguir per guarir-se. De fet, els metges no estudiaven a partir de l'observació del cos humà, sinó únicament dels llibres. La primera dissecció humana coneguda al món occidental no tingué lloc fins a les darreries del s. XIII a Bolonya. Així, prendre el pols i contemplar i analitzar l'orina a contrallum, eren algunes de fórmules més emprades per tal de determinar les característiques i l'abast d'una malaltia.

Un comentari a banda mereixen les importants aportacions d'Arnau de Vilanova (s. XIII–XIV), autor entre altres del *Regimen Sanitatis*, el *Breviarium* i el *Speculum medicinae*, que palesaven una profunda influència de l'escola de Salern. El seu nivell del coneixement

mèdic, però, seguia sent encara limitat, i el propi Arnau de Vilanova considerava que un bon estat de salut depenia de la moderació en el menjar i la beguda, en l'evacuació ordenada i regular dels mals humors i en l'absència d'ira i de preocupacions.

Gràcies a l'impuls que rebé la medicina a partir del s. XII, s'incrementà el nombre de metges, els quals començaren a introduir-se en els hospitals. Si bé hi ha autors que mostren les seves reserves davant d'aquesta realitat, el fet és que hi ha suficients dades que permeten pensar que ja a la fi del s. XIII i de forma creixent al llarg del segle XIV, molts hospitals comptaven amb els serveis d'un personal tècnic mèdic, més o menys qualificat.

No obstant això i, pel que fa a l'àmbit de l'**antiga Corona d'Aragó**, no sembla que aquests metges habitessin permanentment en els hospitals, fet que en més d'una ocasió condicionà la intervenció municipal. Per exemple, els metges i cirurgians-barbers de Reus, que rebien des de principi del s. XIV un salari o franquesa de la Universitat, estaven obligats a visitar sense retribució econòmica els malalts pobres de la vila acollits o no a l'hospital.

Una iniciativa semblant la trobem en un comentari anònim dels Furs de València, de mitjan segle XIV, on s'afegia que l'obligació del metge era curar el malalt pobre sense exigir-li pagament, argumentant que havien d'apreciar més la vida d'aquest últim que no pas els seus propis honoraris. El 1337, Pere III el Cerimoniós va ordenar a tots els metges i cirurgians, visitar gratuïtament els malalts dels hospitals de Barcelona, per torns setmanals, sota l'amenaça de privar-los d'exercir llur ofici.

Barbers-cirurgians

A principis del segle XII un edicte pontifici prohibia als clergues tocar sang a causa de les responsabilitats penals que això podia comportar en cas de fallida en les operacions.

Per aquest motiu les intervencions més dures i compromeses les van passar a realitzar una mena de xarlatans considerats poc cultes i de classe inferior, els barbers-cirurgians.

Alguns anaven pels mercats oferint serveis com: tallar els cabells i les ungles, adreçar ossos, arrencar queixals, obrir abscessos, treure queixals, etc.. També eren els que operaven hèrnies, càlculs a la vesícula, cataractes, cosien ferides, feien ventoses, sagnies. D'altres tenien un local que disposava de mobiliari i els estris habituals les cadires especials de barberia, bacins per a l'aigua, tovalloles, instruments d'afaitar, pintes, tisores i miralls, així com el davantal del barber, llibres de cirurgia i medicina, a més de jocs i altres elements destinats a la distracció dels clients que esperaven el seu torn.

A partir del segle XIV foren el grup més abundant dedicat a la sanitat i la medicina, superant apotecaris, físics i cirurgians, i foren un dels primers oficis artesanals que va disposar d'una organització pròpia.

Amb el temps els cirurgians es van agrupar en gremis per evitar abusos i la mala fama als seus membres. El gremi col·locava els aprenents de cirurgia amb un cirurgià reconegut perquè aprenguessin l'ofici. Un cop acabat l'aprenentatge, els gremis els permetia exercir.

Espeiers o apotecaris

Eren els farmacèutics de l'època.

Es dedicaren a:

- la venda de productes alimentaris i, sobretot, espècies, indispensables en la cuina i la farmacopea medievals, per això també se'ls coneixia com a espeiers.
- la fabricació de medicaments atenent a les receptes dels metges o físics, que obligatòriament s'havien d'escriure en llengua romanç per a entendre-les i elaborar-les correctament.
- la fabricació de la cera, indispensable per il·luminar les cases...
- proporcionaven les raimes de paper, la cera engomada i la tinta de diferents colors necessaris en l'escriptura.
- la fabricació de perfums i la cosmètica en general. Cal dir, però, que molts productes més s'emmagatzemaven en les cambres dels apotecaris esperant la comercialització, com ara teixits diversos i moltes matèries primeres.

DONES I MEDICINA A L'EDAT MITJANA

Els documents medievals parlen de la pràctica de la medicina o la cirurgia, per part de dones, com les metgesses, les cirurgianes, les llevadores o simplement "dones que s'entremetien de metgies".

També hi havia les que amb els seus coneixements practicaven les males arts, com les metzineres, nigromants, fetilleres etc.

A l'Europa medieval dels segles XII al XV l'assistència mèdica solia iniciar-se, i fins i tot limitar-se en molts casos, a les atencions que les dones podien dispensar en l'àmbit domèstic amb aquells coneixements que havien après a partir de l'experiència i que s'havien transmès durant generacions. Cal entendre que la malaltia era un trasbals en la vida de les persones, ja que obligava a abandonar la feina, amb la consegüent pèrdua econòmica, i a fer front a despeses extraordinàries derivades dels salaris dels metges, així com del canvi de dieta i de les medicines consumides. Una despesa massa onerosa per a molta gent.

Sanadores o remeieres

Les sanadores o remeieres utilitzaven molts remeis, experimentats durant anys com: analgèsics, digestius i tranquil·litzants, molts d'ells preparats amb herbes que encara avui dia s'utilitzen en la farmàcia moderna.

Algunes d'aquestes dones aconseguiren gran fama com a curanderes o també «metgesses» i facilitava que molts ciutadans de tota condició hi recorregueren. Algunes cobraven diners, la majoria quantitats poc significatives i altres simplement curaven en bé de les persones. Algunes eren cristianes i utilitzaven oracions canòniques per guarir els seus malalts, (homes,

dones, infants, ancians i, fins i tot, animals). Però no era estrany que també n'apareguen de religió musulmana i jueva guarint indistintament individus que no foren de la seva religió.

Alfons el Benigne va prohibir en els furs de 1329 que les dones poguessin subministrar beuratges, però va consentir que atenguessin a nounats i altres dones.

Algunes eren denunciades i havien de pagar multes davant la justícia, altres feien la seva feina sense massa problemes, assistint fins i tot als monarques.

Llevadores

Les metgesses més abundants però, van ser les llevadores, ja que eren sempre dones les que assistien els parts, les dones i els nadons i per aquest motiu havien de saber la fórmula del baptisme.

Generalment, els metges consideraven que l'obstetrícia i la ginecologia rebaixaven la seva dignitat i podien ser causa d'escàndol, però la causa més probable era la difícil comprensió del procés de la fecundació, l'embaràs i el part.

Destaquen les llevadores jueves, de gran fama i prestigi. Hi havia també metgesses jueves i cirurgianes, sempre en major proporció que de cristianes, però amb la persecució dels jueus a finals del segle XIV van disminuir sense desaparèixer del tot.

Vocabulari específic sobre el processat de les plantes medicinals:

Alcohols medicinals: és la maceració feta en alcohol i normalment porta una part de la planta per cinc d'alcohol. S'usa si els principis actius no es dissolen bé en aigua o són de sabor desagradable, emprant-se generalment planta seca. Són molt coneguts els vins de quina o l'aiguarent d'aranyoner (patxaran).

Bafs: es preparen amb herbes aromàtiques, les quals es bullen en aigua. El vapor que es desprèn del recipient una vegada retirat aquest del foc és el que ha de ser inhalat.

Bullició: es cou amb les parts joves de la planta, com ara fulles, flors i llavors.

Cataplasmes o compreses: es fan bullint la planta o sotmetent-la a l'acció de l'aigua. Les plantes bullides s'emboliquen en draps prims que se situen sobre la zona a tractar.

Decocció: procés de bullició en què es controla el temps de bullició de la planta per obtenir millor els seus principis actius. S'empren les parts més dures, com a escorça, arrels...

Infusió: acció d'escalfar aigua i afegir la part de la planta necessària en la primera ebullició. Es deixa reposar una estona i es pren el seu contingut filtrat.

Maceració: procés que consisteix a deixar en repòs les plantes en aigua freda durant algun temps per mantenir les essències curatives.

Olis medicinals: utilització de l'oli per permetre que les propietats siguin més actives. Aplicació a base de fregues o massatges.

Reducció: procés de cocció que es porta a terme durant alguns minuts. S'utilitza per concentrar millor els principis actius en el fàrmac.

Xarops: processos de dissolucions de sucre en aigua on després se'ls afegeix els ingredients vegetals.

TREBALL POSTERIOR A L'AULA

Alguns exemples pràctics d'exercicis de connexió amb altres matèries

1. La rosassa de la façana té un diàmetre total de 345 cm i el de la circumferència central mesura 102 cm. Volem adornar-la, envoltant tota la circumferència exterior amb un cordó de tafetà blau i la circumferència central amb cordó de vellut vermell. Quina longitud n'hem de comprar de cadascun?

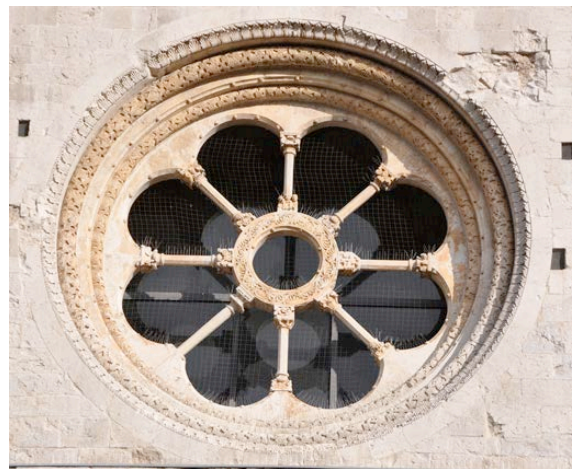
Longitud de la circumferència exterior:

$$\pi \times 345 \text{ cm} = 1083,85 \text{ cm} = 10,84 \text{ m} \text{ de cordó blau}$$

Longitud de la circumferència interior:

$$\pi \times 102 \text{ cm} = 320,44 \text{ cm} = 3,20 \text{ m} \text{ de cordó vermell}$$

2. Per acabar l'ornamentació voldríem tapar els espais buits amb vidre. El cercle central amb vidre de color vermell i la resta amb vidre blau. Calcula la superfície que necessitarem de cadascun si els sectors entre columnes que han de tenir el vidre de color blau representen aproximadament el 60% de la superfície total de la rosassa.

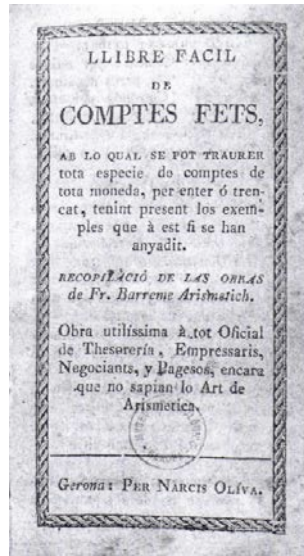

Superfície cercle central: $\pi \times \left(\frac{102 \text{ cm}}{2}\right)^2 = 8171,28 \text{ cm}^2 = 0,82 \text{ m}^2$ *de vidre vermell*

Superfície total de la rosassa: $\pi \times \left(\frac{345 \text{ cm}}{2}\right)^2 = 93482,02 \text{ cm}^2 = 9,35 \text{ m}^2$

$9,35 \text{ m}^2 \times \frac{60}{100} = 5,61 \text{ m}^2$ *de vidre blau*

3. Al segle XVI es varen recobrir els espais buits de la rosassa amb vitralls. Segons el contracte datat el 17 d'abril de 1521 es varen pagar al mestre Jaume Fontanet 43 lliures barceloneses per la seva feina. En el moment de signar el contracte se li varen lliurar 12 lliures en concepte de paga i senyal. Per tal d'assolir aquesta quantitat -i sempre segons el contracte- el prior va pagar 2 ducats, mossèn Pere Rafel Domanech 3 ducats, l'almoiner i mossèn Johan Thomas 1 ducat cadascun, i l'abat la resta. Amb l'ajut de la taula de la imatge, calcula quants ducats va haver de pagar l'abat per completar el total de 12 lliures barceloneses.

Lo Ducat te.....	24 Sous.
Lo Escut te.....	21 Sous.
La Lliura te.....	20 Sous.
Lo Flori te.....	17 Sous.
Lo Real de vuyt te....	28 Sous.
Lo Real de plata te....	3 Sous.
Lo Real de ardits te ...	2 Sous.
Lo Gra te.....	2 Mitats.
Lo Any te.....	365 Dias.
Lo Any te.....	12 Mesos.
Lo Mes te.....	30 Dias.
Lo Dia te.....	24 Horas.
La Hora te.....	4 Quarts.
Lo Quart te.....	15 Minuts.
La Hora te.....	60 Minuts.

FIN.

Calia pagar 12 lliures que equivalen a $12 \text{ lliures} \times \frac{20 \text{ sous}}{1 \text{ lliura}} = 240 \text{ sous}$

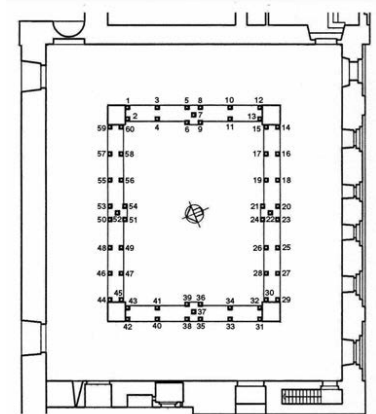
En total s'han recollit 2 ducats + 3 ducats + 2(1 ducat) = 7 ducats que equivalen a $7 \text{ ducats} \times \frac{24 \text{ sous}}{1 \text{ ducat}} = 168 \text{ sous}$

L'abat haurà de pagar, doncs, $240 \text{ sous} - 168 \text{ sous} = 72 \text{ sous}$ que equivalen a $72 \text{ sous} \times \frac{1 \text{ ducat}}{24 \text{ sous}} = 3 \text{ ducats}$

4. El claustre té forma de rectangle perfecte de 19 m x 16,5 m. La superfície coberta, pels arcs i la volta és de 234,96 m². Quina superfície els quedava als monjos per poder veure el cel?

Superfície total del claustre $19 \text{ m} \times 16,5 \text{ m} = 313,5 \text{ m}^2$

Superfície lliure sense cobrir $313,5 \text{ m}^2 - 234,96 \text{ m}^2 = 78,54 \text{ m}^2$

5. Si el gruix del basament és d'un metre aproximadament, podries calcular quina és l'amplada de cadascun dels quatre passadissos?

Anomenem x l'amplada de cada passadís
 Anomenem a l'amplada de la part central

Anomenem **b** la llargada de la part central

Tenint en compte les dades i el resultat de l'exercici anterior s'ha de complir que:

$$a \times b = 78,54 \text{ m}^2$$

$$a = 16,5 \text{ m} - 2(1 \text{ m}) - 2x$$

$$b = 19 \text{ m} - 2(1 \text{ m}) - 2x$$

Substituint **a** i **b** a la primera equació ens queda

$$[16,5 - 2 - 2x] \times [19 - 2 - 2x] = 78,54$$

$$[14,5 - 2x] \times [17 - 2x] = 78,54$$

$$246,5 - 34x - 29x + 4x^2 = 78,54$$

$$4x^2 - 63x + 167,96 = 0$$

Quan es resol aquesta equació de segon grau obtenim dos resultats: 12,35 m i 3,4 m.

És evident que la solució correcta és que cada passadís del claustre mesura 3,4 m d'amplada.

1. A la motllura sota el teulat de l'àbsis septentrional hi veuràs intercalades pedres de colors diferents. Podries explicar-ne l'origen geològic?

La més clara és pedra calcària i la més fosca és d'origen volcànic.

2. Fixa't en els carreus que s'han utilitzat en la construcció de l'església. Explica'n l'origen geològic.

La majoria són de pedra calcària, excepte alguns de més antics o reaprofitats que són de pedra sorrenca.

1. Busca informació sobre els molins.
 - a. Fes un esquema del seu funcionament, explica quines eren les parts més importants i quina funció tenia cadascuna.
 - b. Com s'obtenia l'energia necessària per fer moure tot el mecanisme? Quins intercanvis d'energia es produeixen al llarg de tot el procés? Hi ha pèrdues d'energia? Penses que són grans o petites? A què deuen ser degudes?
 - c. Explica els diferents tipus de molins: fariners, batans, fargues...
2. Dintre del burg de St. Feliu hi trobem els banys, per cert, poc utilitzats per la població a l'edat mitjana. Els banys que construïen els musulmans mantenien una estructura molt similar a la de les termes romanes. Fes una recerca i busca la informació que et permeti
 - a. Fer un esquema del seu funcionament, explicar quines eren les parts més importants i quina funció tenia cadascuna.
 - b. Explicar com s'aconseguia escalfar les estances.
 - c. Com s'obtenia l'energia necessària per mantenir-les calentes i escalfar l'aigua necessària per als usuaris?

BIBLIOGRAFIA

Publicacions

Decret 143/2007 de la Conselleria d'Educació de la Generalitat de Catalunya de 26 de juny de 2007.

Abbaye De Maredsous 1922

Abbaye De Maredsous (1922) *Une Journée chez les Moines*. Paris.

Ambiàs/Ocaña 2005

Ambiàs i M. Ocaña (2005) Pagesos, constructors i ferrers d'època medieval - Dossier didàctic. Fundació privada l'esquerda

Amenós 2006

Ll. Amenós. (2006) L'activitat i les produccions dels ferrers en el marc de l'arquitectura religiosa catalana (Segles XI-XV). Tesi doctoral.UB.

Amich/Sagrera 1998

N.M. Amich i J. Sagrera. (1998) Algunes dades sobre la higiene i la salubritat a la ciutat de Girona en els segles XIII i XIV. Annals de l'Institut d'Estudis gironins. Vol XXXIX

Banegas 2008

R.A. Banegas (2008). L'aprovisionament de carn a Barcelona durant els segles XIV i XV. *Butlletí de la societat catalana d'estudis històrics*, núm. 19.

Bolòs 2000

J. Bolòs. (2000). La vida quotidiana a Catalunya en l'època medieval. Barcelona.

Boyd 1990

A.Boyd (1990) *La vida en un monasterio medieval*. Akal historia del mundo para jóvenes. Monografías, 22

Calzada 1983

J. Calzada (1983) Sant Pere de Galligans. La història i el monument. Girona: diputació de Girona.

Camps i Camps 1995

M. Camps i M. Camps (1995) Metgesses, metzineres i dones remeieres a la Lleida del segle XIV. Gimbernat XXIV (p.103-112)

Canal et al. 1995

J. Canal, E. Canal, JM. Nolla, J. Sagrera. (1995) Girona en el segle XIII (1190-1285). Cartografia i descripció de la ciutat medieval. Història Urbana de Girona, Reconstrucció Cartogràfica. Plànol (pg 51-52)

Castells et al. 1989

N. Castells, N. Puigdevall i F. Reixach (1989). *L'hospital de Santa Caterina*. Girona.

Eco 2007

U. Eco. (2007) El nom de la Rosa. Grup 62.

Farías 2009

V. Farías (2009) El mas i la vila a la Catalunya medieval: Els fonaments d'una societat senyorialitzada (segles XI-XIV). PUV

Fañanàs 2012

M. Fañanàs. (2012) *La Bruixa de pedra*. Edicions 62

Freixes 1979

Freixes, Pere.(1979) *Girona medieval: muralles i ponts*. AIEG, Volum 25, núm. 1, 1979

Garcia 2002

Ll. Garcia Petit; J. Miret i Mestre; M. Teresa Miró i Alaix;G. Ribé i Monge, (2002) *Diccionari d'arqueologia*. TERMCAT, Centre de terminologia, Barcelona.

Grau 1997

M. Grau. (1997) *La judería de Besalú*. Girona

Grup de dones de la Bisbal 1996

Grup de dones de la Bisbal (1996) *Remeis de dona a dona*. Consell comarcal Baix Empordà i Ajuntament de la Bisbal

Hidalgo 2011

M.C. Hidalgo (2011) Técnicas medievales en la elaboración del libro: aportaciones hispanas a la fabricación del pergamino y del papel y a los sistemas de encuadernación. Anuario de estudios medievales 41,2.

Llorens 2011

J.M. Llorens (2011) Sant Pere de Galligants. Un monestir al llarg del temps. Museu d'Arqueologia de Catalunya – Girona

Monereo/ Duran 2002

Monereo , Carles, Duran, David; (2002) Entramados. *Métodos de aprendizaje cooperativo y colaborativa*, Editorial Edebé, Barcelona.

Museu d'Història de la Ciutat

Museu d'Història de la Ciutat. *Proposta temàtica: Oficis i gremis*. Girona

Padilla/Vila 1998

I.I. Padilla i J. Vila (1998) Ceràmica medieval i postmedieval: circuits productius i seqüències culturals. Edicions Universitat Barcelona

Pérez 1999

A.Pérez (1999) El ius commune: artificio de juristes. Història del pensament jurístic. Universitat Pompeu Fabra

Prats/Pericot 2008

J. Prats i Pons; J. Pericot i Dilmé (2008). *Guia. La muralla de Girona. Recorregut per les muralles, castells, torres, baluards, forts, reductes i portals*, Col·lecció Guies Urbanes 11, Ajuntament de Girona, Girona.

Pujolàs 2003

Pujolàs, Pere; (2003) *Aprendre junts alumnes diferents*, Editoril Eumo, Vic.

Schneider 1908

E. Schneider (1908) *Les heures bénédictines*. Paris. Société d'Éditions Littéraires et Artistiques

Sobrequés 1951

S. Sobrequés. *Censo y profesión de los habitantes de Gerona en 1462*. Anales del IEG. Vol. VI

Recursos d'internet**Ajuntament de Girona**

http://streaming.ajgirona.org:9090/hist_urbana/HUG_3.planol.pdf

http://streaming.ajgirona.org:9090/hist_urbana/HUG_9.pdf pàg.23

www2.girona.cat/ca/planol

Blogs

<http://oficisdeledatmedieval.blogspot.com.es/>

<http://harcajmv.blogspot.com.es/2013/10/la-fusta-i-la-construccio-les.html>

<http://oficisdeledatmedieval.blogspot.com.es/>

<https://unahistoriacuriosa.wordpress.com/tag/la-taberna-y-el-mercado-medieval/>

<http://elpenedesmedievaljb.blogspot.com.es/2011/08/els-picapedrers-o-mestres-de-cases.html>

<http://metode.cat/Revistes/Document/Metges-cirurgians-barbers-i-apotecaris>

<http://elpenedesmedievaljb.blogspot.com.es/>

<http://franciscojaviertostado.com/2013/04/08/edad-media-de-oficio-prostituta/>

Cercaterm

<http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm>

Flora Catalana

<http://floracatalana.es/inici/inici.html>

Google maps i sites

<https://maps.google.es/maps/ms?msid=207299951169236607314.0004d5c8436e3b8877cf1&msa=0&ll=41.986578,2.826158&spn=0.002743,0.004592>

<https://www.google.com/maps/d/edit?mid=z0gDVGXkvY38.ksVydQVZF8B8&usp=sharing>

<https://sites.google.com/a/terrassa.epiaedu.cat/plantes-medicinals-i-p/historia/ edat-mitjana/baixa-edat-mitjana>

Lleida

<http://www.lleidatur.com/Portals/2/Publicacions/pdf/rev/20/16.pdf>

Monasterio de Piedra

<http://www.monasteriopiedra.com/noticias-del-blog/un-poquito-de-historia-los-monjes-medievales>

Pedres de Girona

http://www.pedresdegirona.com/muralles_0_1.htm

http://www.pedresdegirona.com/separata_santa_llucia.htm

http://www.pedresdegirona.com/separata_hospital_capellans.htm

Sàpiens

<http://www.sapiens.cat/ca/notices/2011/12/amb-mans-d-argila-1610.php>

<http://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/10/22/els-monestirs-a-l%E2%80%99edat-mitjana/>

<http://blogs.sapiens.cat/medievalistesenbloc/2013/10/08/anar-a-cal-notari-a-ledat-mitjana/>

UB

<http://www.ub.edu/duoda/diferencia/html/ca/secundario7.html>

Viquipèdia

http://ca.wikipedia.org/wiki/Peu_rom%C3%A0

https://ca.wikipedia.org/wiki/Cuina_medieval

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Blanquer>

<http://ca.wikipedia.org/wiki/Pag%C3%A8s>

CRÈDITS

Idea i producció del projecte educatiu

Carme Baqué Pons – Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona
Lada Servitja Tormo – Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona
Gerard Carrión Masgrau – Camp d'Aprenentatge d'Empúries
Carmen Iborra Domec - Camp d'Aprenentatge d'Empúries
Josep Càndid Miró Sellart – Escola les Mèlies de Vilafant
Josep Mª Cullell Sala – Centre de Recursos Pedagògics del Gironès
Mercè Ginès Sabras – Institut Montilivi de Girona
Sara de Haro Carrilo – Institut Puig Cargol de Calonge
Núria Pastor Gamero– Institut de Cassà de la Selva
Raquel Pujadas de Palol – Institut Montsacopa d'Olot
Xavier Sintès Norte - Institut Vidreres

Maquetació dossier: LaMantis

Amb el suport de:

Departament de Cultura – Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament – Generalitat de Catalunya